STRIP SCHRIFT

Prijs ƒ6,25
Bfr. 125

ERIC SCHREURS
BRYAN TALBOT
CRISSE

261 – JAARGANG 26 NUMMER 4 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10× PER JAAR

STRIP SCHRIFT

OUDE NUMMERS

Spelregels

1. Niet genoemde nummers zijn écht uitverkocht.
2. Sommige nummers zijn bijna uitverkocht (en vet afgedrukt in de opsomming). Het kan dus gebeuren dat in de periode dat uw bestelling onderweg is de laatste exemplaren ons magazijn reeds hebben verlaten. Vandaar dat wij u verzoeken altijd een paar reservenummers op te geven.
3. Van de hele oude nummers (10-13) zijn ook exemplaren zonder bijlage; levering geschiedt met bijlage totdat deze op zijn, daarna (helaas) zonder.

Prijzen (per stuk)

Nummer 10-101:	f5 / Bfr.100
115-212:	f4 / Bfr. 80 (of f2,50 / Bfr.50 bij bestellingen van 10 of meer nummers)
213-217:	f5 / Bfr.100
218-249:	f5,95 / Bfr.110
250:	f9,95 / Bfr.180
251-257:	f5,95 / Bfr.110
258-260:	f6,25 / Bfr.125

Verzend- en administratiekosten

1 - 2 nummers:	f2,50 / Bfr. 65
3 - 9 nummers:	f5 / Bfr.140
meer dan 9 nummers:	f7,50 / Bfr.300

U kunt zich de verzend- en administratiekosten besparen door uw bestelling op een ruilbeurs of tijdens De Stripdagen af te halen.

Betaling en bestelling

Het verschuldigde bedrag voor de oude nummers (vermeerderd met de verzend- en administratiekosten) overmaken:
Nederland: Postbank 209948 of ABN-bank 54.89.74.330 ten name van Stripschrift, Amsterdam.
België: ABN-bank 721-520.62.74-81 ten gunste van Het Stripschap, Tervuren.

Leverbare nummers

(Bij elk nummer staan één of meerdere strips, striptekenaars of onderwerpen vermeld, waaraan in dat bewuste nummer veel aandacht wordt besteed.)

10 Aram, Peanuts
12 Koning Hollewijn, Kuifje
13 Suske & Wiske
19 Kabouters, Johnn Bakker
65+ Tibet, Tina
67 Jean Roba, Carry Brugman
70 Toonder-story, Jan van Haasteren
74 Raymond Macherot, Uco Egmond
75/76 Miranda Blaise
77 Gerrit Stapel, Aart Clerkx
78 Bud Sagendorf, Beeldvloeken, Daan Jippes
79 Jules Feiffer, Moem, Piet Wijn
80 Tovenaar van Fop, Robbedoes, The Hulk
83 Pep, Sjors, Eppo, Dick Bos
85 Stripprofessoren, Spaarnestad, Strips schrijven
86 Eddy Paape
87 Bert Bus, Lucky Luke, Simpelman
88 Prins Valiant, Rode Ridder, Tarzoon
89 Jacques Martin, Kuifje, Jacques Tardi
92 Strip & auto's, Michel Vaillant
93 Pogo, Paulus, Hocus Pas
94/95 Robbedoes Weekblad inclusief Index
96 Jijé, Pogo
97 Trigië, Selby Kelly
98 Strips in de jaren '30
99 Milton Caniff, Wally Wood, Stripkoerier, Gummi
101 Greg, Jacques Lob, Jean-Michel Charlier
115 Strips & politiek, Willem, Robert Crumb
116 Ben van Voorn, Piet van Elk, Alain Saint-Ogan
117/118 Michel Blanc-Dumont, Jijé
120 Dick Matena, Enki Bilal, Roger Leloup
121 Berni Wrightson, De striphandel
126/127 Claire Bretécher, Corto Maltese, Ralph Bakshi
128 Guido Crepax
129/130 Al Capp, Jacques Tardi, Jacques Laudy
131 Dick Tracy, The Studio
132 Engelse dagbladstrips
134 Strips in de oorlog
137 Kleine uitgevers, Asterix
138 Familiestrips, Prins Valiant
141 Daan Jippes
142 Star Wars
143 Amsterdam, Arturo del Castillo
144 Ravian, 1984, Prikkebeen
145 Frank Frazetta, Enki Bilal, Yrrah, Sam's Strip
148 Robert Gigi, Eppo, Uitgeverij Panda
149 Conan
150 Katten
151/152 Yves Chaland, Jan Kordaat, Merchandising
153 William Vance
154 Belgische strips, Didier Comès, EC
155 Victor de la Fuente, Fernando Fernandez
156 Nieuwe Nederlanders
158 Marten Toonder, François Bourgeon
159/160 Engelse stripweekbladen, Robert Crumb
161 Nieuwe stripbladen, Wally Wood, Agent 327
162/163 Robbedoes Weekblad, Parodie en plagiaat
164 Harvey Kurtzman
165 Frank Margerin, Cosey, Raymond Reding
166 Paul Gillon, Pierre Christin
167 Richard Corben, Bob de Moor, Corto Maltese
170 Martin Veyron, Bart van Erkel
171 Milo Manara, Frits Kloezeman, Roger Dewroet
172 Krantestrips, Nikita Mandryka
174/175 Peter Pontiac, Strips & popmuziek
176 Fred & Liliane Funcken, Strips & onderwijs
177/178 François Schuiten, Wendy Pini, Hermann
179 Stripweekbladen
180 Robert van der Kroft, Garfield
182 Vittorio Giardino, Dick Vlottes
183 Strips & voetbal, Frans de Boer
184 Titanic, Marc Wasterlain
185/186 Ravian, Claude Auclair, Daniel en Alex Varenne
187 André Juillard, Al Williamson, Jeremiah
188 Laurence Harlé, Yves Swolfs, Colin Wilson
189/190 Jean-Marc Rochette, Franz, Tex Avery
191 Robbedoes
192 Robbedoes, Lex van de Oudeweetering
193/194 Illustrated Classics, HIP-comics, Stan Lee
195 Bondage-strips, De Kat
196/197 Chantal Montellier, Strips & de Himalaya
200 Stripjournalistiek, Suske & Wiske
201 Wim Stevenhagen & Gerrit de Jager
202 Japanse strips
203 Gerrit Stapel, Popeye, Charles Burns
204 Harold Foster
205 Willem Ritstier, François Rivière
206 Studio Vandersteen, Marvano, Kees de Boer
207 Literatoren & strips
208 Henk Albers, François Boucq, Titanic
209 Amateurs
210 Don Lawrence
211 Onvoltooide strips
212 20 jaar Stripschrift
213 Rocketeer, Mike Greg, Vink, Paul Teng
214 Hec Leemans & Willy Lohmann, François Boucq
215 Jacques Glénat, Animatiefilms
216 Paul Bodoni, Jacques Martin, Marc Terstroet
217 Bert Bus, Daan Jippes
218 (22/1) Lucky Luke, Urbanus & Willy Linthout
219 (22/2) Fred Julsing, Silver Surfer
220 (22/3) Toon van Driel, André Franquin
221 (22/4) André Franquin, Chantal Montellier
222 (22/5) John Difool, Kamagurka
223 (22/6) Duck-scenario's, Johan de Moor
224 (22/7) Bill Sinkiewicz, Computeranimatie
225 (22/8) Antonio Cossu, 60 jaar Popeye
226 (22/9) Treinen & strip, Média Participations
227 (22/10) Gerard van Straaten, Alexandro Jodorowsky
228 (23/1) Johan de Moor, Watchmen
229 (23/2) Theo van den Boogaard, Lian Ong, John Romita
230 Hugo Pratt, Anne Auke Tadema
231 Jacques Tardi, Henri Goldsmann
232 Calvin & Hobbes, Strip & communicatie
233 Blake & Mortimer, Fredric Wertham
234 Carry Brugman, François Schuiten, Eric Heuvel
235 Hec Leemans & Merho, Auke Herrema
236 SF & strip, Marvano, Felix Flux Museum
237 Didier Comès, Laurent Parcelier
238 Lorenzo Mattotti, Strips & geschiedenis
239 Lava, François Bourgeon, Jeroen Steehouwer
240 Benoît van Innis, Luc Cromheecke, België
241 Bernard Hislaire, Ralf König, Herr Seele
242 Moebius, Jack Staller, Ducktales
243 Al Severin, Moebius, Lorenzo Mattotti
244 Dick Matena, Chantal de Spiegeleer, Denys Cowan
245 Dirk Stallaert, Dick Matena, Wouter
246 Roger Leloup, Annie M.G. Schmidt
247 Windig & De Jong, Alberto Breccia
248 Peter van Dongen, Bernet & Abuli, Dick Matena
249 Marc Michetz, Attilio Micheluzzi, Redacties
250 Jubileumnummer
251 Lorenzo Mattotti, Stripdagen Haarlem
252 Daan Jippes, Kuifje, Stefan Verwey
253 Kolk & De Wit, Strips in Duitsland, Kuifje
254 Bert van der Meij, René Sterne, Merchandising
255 Hein de Kort, Edmond Baudoin, Tex Willer
256 Toon van Driel, Eric Joris, Fred Julsing
257 Frank, Donald Duck, Marcel Ruijters
258 Tome, Inkleursters, Stan Heinze
259 Marc Wasterlain, Grzegorz Rosinski
260 Hermann, Peyo, Lombard, Posse

STRIP SCHRIFT

Jaargang 26 mei 1993 nummer 4 (261)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap. De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Tijs Bagchus, Michel Nadorp, Arco van Os, Rik Sanders

Redactie-assistentie
Harry Wibier

Medewerkenden
Ben Bits, Ruud Booms, Amalia Deekman, Patrick van Gompel, Sarah Louise Jones, Hans Moors, Willem Naber, Hans Pols, Stefan Rutten, Noël Ummels, Karin Vlietstra, Rudy Vrooman, Jempi Welkenhuyzen

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Ton Schuringa
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 020 - 6852229
Abonnementsprijs ƒ57,50 / Bfr.1150
Leden van het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.45 korting
Nederland: Postbank 209948 of
ABN-bank 54.89.74.330
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: ABN-bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Tervuren
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
ADS Advertising Services
Postbus 919
1000 AX Amsterdam
Telefoon: 020 - 6387272, telefax: 020 - 6387273

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Richard, Amsterdam; Geknipt Papier, Gent

Omslag
Eric Schreurs

Redactioneel

Spraakmakende onthullingen, daar zijn wij dol op.
Zo onthulde de New York Times onlangs dat niemand minder dan Walt Disney van 1940 tot aan zijn dood in 1966 geheim informant is geweest van de FBI in Los Angeles. Jarenlang hield Disney de FBI op de hoogte van de handel en wandel van talloze personen uit de (teken)filmwereld – in het bijzonder de vakbonds-vertegenwoordigers – die verdacht werden van staatsgevaarlijke politieke denkbeelden. Ook onderhield Disney goede persoonlijke contacten met de FBI en werden er regelmatig 'vriendendiensten' geleverd.
Helemaal onverwacht komt deze primeur niet. We wisten al langer dat Disney niets moest hebben van alles dat maar enigszins naar rood riekte. Zo beschuldigde hij de leiders van de staking, die in 1941 in de Disney-studio's uitbrak, diverse malen van communistische agitatie. En in 1944 werd Disney vice-voorzitter van een anti-communistische filmorganisatie.
De nieuwe, meer belastende informatie ontving de New York Times van Marc Elliot, die bezig is aan de biografie Walt Disney, Hollywood's Dark Prince. In deze biografie, die in juli verschijnt, staan de details uit de FBI-documenten die Elliot heeft mogen inzien. Pas dan kan een evenwichtig oordeel worden geveld over de rol die Disney als informant van de FBI heeft gespeeld.
Wij houden u op de hoogte.

Inhoud

4 **ERIC SCHREURS** Harry Wibier
11 **NIEUWE OPZET STRIPSCHAPPRIJS** Tijs Bagchus
12 **CRISSE** Hans Pols
15 **BITS & PIECES** Ben Bits
16 **BRYAN TALBOT** Michel Nadorp
22 **ERIKA RAVEN** Patrick van Gompel
26 **BOEKEN**
30 **ACTUALITEITEN**
34 **STARS & STRIPS** Michel Nadorp

ERIC SCHREURS

STUDIO FREESTYLE

VOOR MIJN GEVOEL MAAK IK GEWOON KUNST

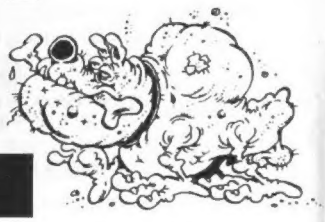

Nederland is al veertien jaar lang bekend met het fenomeen Eric Schreurs**. Het begon met de op seks beluste viezerik** *Adrianus* **die zich door een wereld vol hoeren en geweld verplaatste. Deze strip was reeds een vingerwijzing naar het karakter van de latere strips van de eigenzinnige tekenaar/scenarist. Zo volgden het autoritaire, chagrijnige hondje** *Retep* **dat zijn vrouwtje de baas is, de schietgrage en meedogenloze** *Adrian Backfish*, **de poep-, snot- en kotstaferelen in** *Geharrebar*, **de kortzichtige macho** *Dick van Bil* **en, natuurlijk, Nederlands meest gewaardeerde schlemiel en antiheld** *Joop Klepzeiker*.

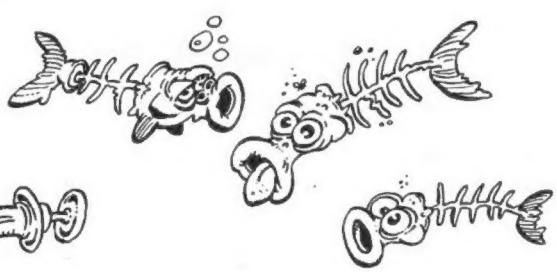

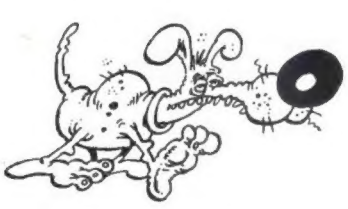

En ook al dreigt het werk van Eric Schreurs soms synoniem te raken aan tekeningetjes van puisterige prostituées die zich anaal en vaginaal over Amsterdammertjes laten zakken, de tekenaar kan rekenen op een goede verkoop van zijn albums. De hang naar viezigheid van het publiek is daarvan niet de enige oorzaak. Er zit méér in het werk van Schreurs dan stront en seks alleen. De tekenaar bezit een uniek gevoel voor humor: grof, verrassend, bij vlagen subtiel en bovenal prikkelend en uitdagend. Bovendien zijn er die schitterende tekeningen waarin iemands karakter direct valt af te lezen van zijn uiterlijk. Schreurs speelt met lichaamsverhoudingen totdat menselijke types ontstaan die anatomisch gezien onmogelijk zijn, maar qua visuele weergave hun gelijke niet kennen. De in 1958 geboren Leidenaar is, en dat blijkt uit bijna al zijn werk, een visueel fantast en artiest.

Het begin

In 1979 publiceerde De Vrije Balloen als eerste het werk van Eric Schreurs. 'Het was een soort uitlaatklep, een satirisch blad,' zegt de tekenaar daar nu over. 'Ik voelde mij zo aangetrokken tot dit stripblad dat ik er cartoons naar toe stuurde. Deze werden bij de Balloen goed ontvangen waarop de redactie mij vroeg iets speciaal voor het blad te maken. Ik maakte vervolgens het plot van die cartoons geschikt voor stripverhalen die in de Balloen gepubliceerd konden worden. Mijn eerste stripfiguur werd *Adrianus*. Hij was een vreselijke seksist en ik vond het leuk om met zo'n vunzig type te werken.'

Eric Schreurs heeft de naam Adrianus later in *Adrian Backfish* en Adrianus de vrolijke padvinder opnieuw gebruikt. Dat deed hij niet uit een soort eerbetoon aan het personage dat zijn succes inleidde, maar puur om het woord dat de laatste twee lettergrepen van de naam vormen wederom te laten klinken. Adrian Backfish heette oorspronkelijk ook Adrianus Bakvis.

De oer-Adrianus uit de Balloen was voor een gedeelte gebaseerd op *Koos Voos* van **Gotlib**. Op de vraag of hij naast die tekenaar nog meer voorbeelden en inspiratiebronnen in de stripwereld heeft gehad, antwoordt Schreurs: 'Een aantal, maar ik probeerde ze nooit na te bootsen. Wel heb ik een aantal onderwerpen die zij hebben aangesneden verder behandeld. Ik ben doorgegaan met de mentaliteit die **Robert Crumb**, **Peter Pontiac** en andere undergroundtekenaars uitstraalden. Verder ben ik niet echt beïnvloed.'

Nu, veertien jaar later, is Schreurs voor veel jonge tekenaars zelf een inspiratiebron geworden. Veel van hen sturen brieven met hun werk op. Schreurs: 'Dan weet ik vaak niet wat ik hen moet antwoorden. Het klinkt misschien wat afgezaagd, maar als beginnend striptekenaar moet je toch veel oefenen. Dat is waar het om draait. Ik ben zelf ook autodidact. Als je talentvol bent, als je iets te melden hebt en als je iets wilt bereiken dan zal je slagen. Het komt misschien arrogant over, maar ik wist bij voorbaat al dat ik er zou komen. En naast talent en wilskracht had ik ook nog een soort zevende zintuig voor trendverschuivingen. Ik kon goed anticiperen en wist bijvoorbeeld precies wanneer de tijd rijp was voor een strip als Klepzeiker.'

Smeerlapperij

Waarom houdt Schreurs zich bezig met viezigheid? Uit frustratie, om taboes te

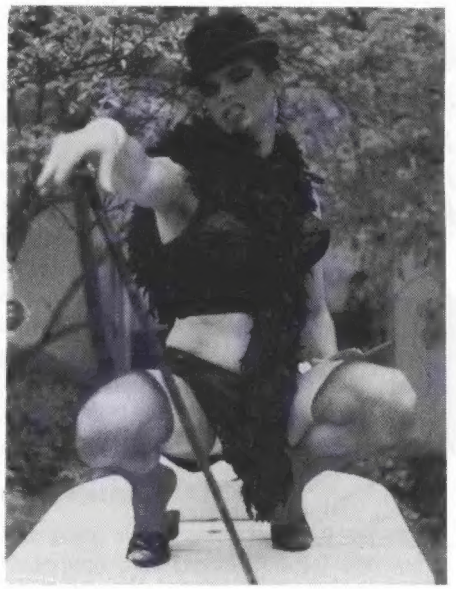

Eric Schreurs

doorbreken of gewoon omdat hij het leuk vindt om het te tekenen? In eerste instantie zegt hij dat het dat laatste is. Na enig nadenken voegt hij daaraan toe: 'Wat ik teken zijn dingen waar ik bewust of onbewust voor mezelf mee bezig ben en ik projecteer die op het papier. Het tekenen van viezigheid is in ieder geval geen uitlaatklep voor een frustratie. Het heeft wel allemaal met mezelf te maken. Ook in de figuur van Klepzeiker ligt een gedeelte van mezelf. Het ene moment ben ik een aanmatigende sukkelaar en het andere moment een koelbloedige moordenaar. In het begin lag de nadruk bij het maken van de smeerlapperij op het choqueren. Ik vond het zelf ook aangenaam om strips te lezen die je als scheermesjes moest inslikken. Ik houd nog steeds van strips die

door
HARRY WIBIER

als een klap in je gezicht aankomen. Er stond in de Balloen een rubriek waarin lezers reageerden op de inhoud van het blad. Daarin werd eens een postnatale abortus voor de heer Schreurs voorgesteld. Maar ja, de ene lezer beschouwde mijn werk als een potent braakmiddel en de ander bestempelde het als schitterend. Al met al vond het merendeel van de lezers het eigenlijk fantastisch.'

Schreurs is zich ervan bewust dat zijn strips ook kwetsend kunnen zijn. Lang niet elke lezer(es) zal er bijvoorbeeld even blij mee zijn geweest om te lezen hoe – in de *Klepzeiker Speciaal* – Adrianus de vrolijke padvinder met zijn vriendje een vrouw verkrachtte. 'Maar,' zo relativeert Schreurs, 'bij humor wordt altijd wel iemand gekwetst. 't Is wat dat betreft nooit echt vrijblijvend. Als je iemand in de Kalverstraat tekent met een grote neus zijn alle grote neuzen kwaad. Teken je iemand met een waterhoofd, dan koken alle waterhoofden over. En zo kwam verkrachting ook in mijn strips voor. Niets menselijks is mij vreemd, ik maak overal grappen over. En verkrachting blijft natuurlijk een gruweldaad, maar vaak maak je juist grappen over zaken waarvoor je een afschuw voelt. Door nare gegevens humoristisch te benaderen zwak je ze af. Je speelt met je nachtmerries, buigt ze om in iets geestigs en maakt ze zo dragelijk. Het zijn de knopen in je eigen hersenpan die je in beeld brengt.'

En over de specifieke scène in de Klepzeiker Speciaal – waarin de penissen van de jeugdige aanranders na afloop van de daad dermate zijn geslonken dat de dienstdoende agent het verhaal van het slachtoffer, over grote snikkels die haar bruut hebben genomen, niet meer kan geloven – zegt Schreurs: 'Zeker in die strip ontkracht de point de verkrachting. De scène van de aanranding is wel heel expliciet getekend. Het is gewoon je reinste pornografie. Maar daar kan ik niets op tegen hebben. Seks om de seks vind ik gewoon leuk om te tekenen.'

De seks in de strips van Schreurs is dan ook eerder een emotieloos consumptiegoed dan een middel om elkaars liefde te laten blijken of om kinderen te verwekken. Botte geilheid en hedonisme zijn de belangrijkste motieven voor Schreurs' personages om met elkaar het bed in te gaan. 'Een langdurige relatie past ook niet in een strip als Klepzeiker,' zegt Schreurs over die zingeving. 'Joop is gewoon een einzelgänger. Seks is vooral heel vluchtig in mijn verhalen omdat het zich altijd afspeelt in hoerenbuurten. Mijn karakters zijn daarnaast ook allemaal mensen die gretig toegeven aan de impulsen die zij krijgen. Seks is daar een deel van. Het komt op als poepen, het gebeurt en het is klaar.'

Zulke karakters heeft Schreurs niet gemaakt om de albums beter te laten verkopen. 'Zo denk ik niet. Seks of geweld doceer ik nooit in mijn stripverhalen.' Wel helpt hij op die manier mee om taboes te doorbreken, ondanks het feit dat dat niet zijn streven is. ''t Is wel leuk om tegen taboes aan te leunen,' zegt Schreurs, 'maar het is niet zo dat ik voortdurend koortsachtig loop te zoeken naar taboes die ik kan doorbreken. Het gebeurt gewoon. Seks zit enkel in mijn stripverhalen omdat het een fascinatie van mij is.'

Agenda's

Dat sommigen zich storen aan de rauwheid van Schreurs' werk bleek wel het duidelijkst toen de *Klepzeikeragenda* van 1991/92 uit-

Links, **Adrianus en John Doorzon, de 4 ballen van de duivel.**

Rechts, **Joop Klepzeiker**

***Onder*, Adrianus de vrolijke padvinder en zijn vriendje amuseren zich.**

kwam. Boekhandelketen Bruna weigerde het werk te verkopen en enkele schoolhoofden verboden hun leerlingen het gebruik van dit boek voor het aantekenen van hun dagelijkse plichten. De alom gerespecteerde publicist **Martin van Amerongen** (die Klepzeiker steevast met een lange ij schreef) liet in het NRC Handelsblad naar aanleiding van de rel weten: 'Een vrouw, leert Joop Klepzijker de opgroeiende jeugd, benader je als volgt. Eerst grijp je haar bij heur lurven. Dan omwikkel je haar met ijzeren kettingen. Vervolgens hang je haar op aan een vleeshaak. Ten slotte ransel je haar af met een hondezweep.' En in de Leeuwarder Courant stond te lezen: 'Eerlijk gezegd worden we zelf ook knap misselijk van sommige grappen/tekeningen.' Als Schreurs een reactie gevraagd wordt op al dit venijn antwoordt hij: 'Dat mensen aanstoot nemen aan mijn strips geloof ik wel. Wat mij altijd weer verbaast is dat het gedoe zover doordrijft totdat mijn werk verboden wordt. Niet dat ik immuun ben geworden maar mij raakt het niet meer zo. Bij **Ger van Wulften**, van uitgeverij C.I.C., hangt een prent van een enorme vrouw die zich over een Amsterdammertje heeft laten zakken. Daaronder staat de tekst "Mokum, wat maak je me nauw". Dat hangt daar twee bij twee. Het kan zijn dat dat mensen schokt, maar ik zie dat niet meer zo.'

Schreurs gelooft niet dat zijn agenda schade toebrengt aan tere kinderzieltjes: 'Mijn zoon leest mijn stripverhalen ook. Het ligt eraan hoe je er zelf mee omgaat. Als je heel angstvallig en verkrampt over mijn werk doet is dat niet goed. Ik denk dat mijn zoon heel goed het onderscheid kan maken tussen realiteit en absurditeit.'

Toch heeft Schreurs zich een gedeelte van de kritiek aangetrokken. 'Er waren een paar dingen in de agenda geslopen waarvan ik achteraf dacht dat ze er niet in hadden gehoeven. Dit is gebeurd omdat ik met het maken van de agenda weinig of niets te maken heb gehad. Zo stond er een SS-prent in zonder een vermelding uit welk verhaal deze kwam en wat dat verhaal behelsde. Zonder die toelichting liet de prent zich inderdaad interpreteren als een propaganda-affiche voor het fascisme. Dat was heel ongelukkig.'

Klepzeiker

De beroemdste creatie van Schreurs is natuurlijk – zijn naam is al een paar keer gevallen – *Joop Klepzeiker*. Het verhaal gaat dat **Toon van Driel** en **Peter de Smet** het personage hebben ontwikkeld voor **Gerrit de Jager**. Schreurs kijkt van deze ontstaansgeschiedenis op: 'Daar weet ik niets van. Nou ja, Toon wilde een strip met een schlemiel die door de wereld dwaalde, maar hij had niet de geëigende tekenstijl om daaraan vorm te geven. Toon was daarom op zoek naar een tekenaar die zijn concept kon visualiseren. De naam Klepzeiker duikelde Toon op in een Bargoens woordenboek van

Peter de Smet. Klepzeiker staat voor ouwehoer of iets dergelijks.'
Vervolgens kwam Toon met het concept naar Schreurs toe. Daarbij was **Gerrit de Jager betrokken**. Schreurs weet nog precies hoe het ging: 'Gerrit trok toen veel op met Toon. De eerste keer dat ik Toon ontmoette was hij daar ook bij. Vervolgens hebben Toon en ik een aflevering of veertig van Klepzeiker voor Nieuwe Revu gemaakt. Toon ging daarna naar Panorama en dat blad en Nieuwe Revu liggen elkaar niet. De Klepzeikerstrip had inmiddels zoveel aan populariteit gewonnen dat Nieuwe Revu die strip toch wilde handhaven. Ze wisten bij de redactie dat ik scenario's maakte en achtten mij wel capabel genoeg om met Klepzeiker door te gaan.
Ik zat toen een poos met de erfenis van Toon maar langzamerhand maakte ik er mijn eigen strip van. De figuur Klepzeiker is daarbij nagenoeg hetzelfde gebleven, alleen de grappen zijn anders geworden. Toon wist bijvoorbeeld af en toe een leuke kwinkslag te geven aan een oude grap. Dat is iets dat

niet in mijn stijl ligt. Daarnaast was Toon erg voorzichtig met seks. Hij was huiverig voor het afbeelden van mannelijke geslachtsdelen, terwijl ik daar in het geheel geen moeite mee heb.
Drie jaar geleden moest ik stoppen met het maken van de Klepzeikerstrip. Ik kreeg een hernia, een tekenaarskwaaltje. Daarna heb ik nog een lange tijd gestoeid met koning alcohol. Omdat dat een strijd was die ik niet kon winnen gaf ik die maar op. Eén van de oorzaken van mijn teloorgang in de drank was het succes van Klepzeiker. De albums werden zo gretig afgenomen dat het voor mij heel benauwend werd. Daar was ik toen niet tegen opgewassen. Het succes was te groot en ik kon er niet mee omgaan. Maar vanaf deze maand staat Klepzeiker weer in Nieuwe Revu. (Vanaf nummer 15. Red.) Er is een nieuwe serie opgestart.'
Nu is Schreurs niet meer bang voor het succes en de belangrijkste reden daarvoor is dat hij nu weet wat hem te wachten staat. 'Ik kan het nu ook beter hanteren. Drie jaar geleden waren er een heleboel toeters en bellen om Klepzeiker heen die ik niet kon behappen. Het was alleen maar Klepzeiker dat de klok sloeg. Ook had ik het gevoel dat ik nieuwe ideeën had waaraan ik niet toe kwam. Ik heb mij dan ook de laatste tijd bezig gehouden met het uitwerken van die plannen. Aan het eind van dit jaar komt daar waarschijnlijk een album van uit. Maar dat werk vordert veel langzamer dan het maken van een Klepzeiker. Bij Nieuwe Revu had ik met een deadline te maken, met mijn nieuwste strips heb ik alleen met mezelf te maken.'
Helaas wil Schreurs nog niets van zijn nieuwe werk prijsgeven. Wel wil de tekenaar een tipje van sluier lichten: 'Het zijn korte verhalen, voornamelijk uitgevoerd in zwart/wit. Ze zijn soms stevig en af en toe weer niet; dat hing er vanaf hoe mijn pet stond toen ik ze tekende. De strips neigen naar realisme. De onderwerpen zijn realistisch maar de personen zijn karikaturaal getekend. Enigszins verwarrend, net als bij *Adrian Backfish*. De humor is ook anders dan mijn lezers tot nu toe van mij gewend zijn. Het is bijtender en cynischer.'

Buitenland

Het grote succes van Schreurs' strips in Nederland doet vermoeden dat zijn werk ook in het buitenland gretig aftrek zal vinden. Het tegengestelde blijkt echter het geval te zijn. 'Er zijn een paar publikaties van mij in Frankrijk. Maar dat land kent zo'n groot stripaanbod dat ze niet op mij zitten te wachten. Zij betalen overigens slecht of helemaal niet. Verder zijn er twee Duitse Klepzeikers, maar die hebben eveneens geen noemenswaardige oplagen. Jammer, want ik had me graag meer op het internationale podium begeven. We hebben zelfs geprobeerd, hier vanuit Nederland, iets in de Verenigde Staten van de grond te krijgen. Interesse was er zeker, al vonden ze mijn strips veel te heftig. Toch is er nooit een succesvolle Klepzeiker in Amerika uitgekomen. Ik heb me ook niet echt in dat land vastgebeten.
In België wordt wel een deel van de oplage verkocht. De lezers pikken hier het idee achter mijn werk wel op. Bij onze zuiderburen is duidelijk animo voor mijn strips, ook al is het nog op betrekkelijk kleine schaal.

Kunst

Eric Schreurs is een veelzijdig mens. Hij acteerde in de rolprent *Terug naar Oegstgeest* van cineast **Theo van Gogh** en stond als dichter op het podium met de *Befband*. Er is ook een gedichtenbundel van zijn hand verschenen: *Vandaag dacht ik bij mezelf ... Morgen bij m'n zuster*. De teksten hebben dezelfde onderwerpen als zijn strips.
'Wilt u bij mij het beest uithangen?
Kom dan nu terstond!
Het is het hoekhuis met dat tuintje
aan de waslijn wappert de hond.'
Op de vraag hoe hij tot het dichten kwam antwoordt Schreurs: 'Dat doe ik al zolang ik me kan herinneren. Ik heb een compilatie gemaakt van mijn aardigste gedichten; een aantal daarvan heb ik herschreven. Echt poëzie kun je het nauwelijks noemen. Het zijn grappen die rijmen. Ze werken net als mijn strips vanuit een plotje toe naar een pointe.'
Hij beweegt zich met striptekenen, acteren en dichten op het artistieke vlak, maar maakt dat van Schreurs ook een kunstenaar? Hijzelf denkt daar niet zo strikt over. 'Strips zijn voor mij op zichzelf beschouwd al een kunstuiting,' zegt Schreurs. 'Maar wanneer wordt iets kunst? Wanneer verhef je het? Dat weet ik niet. Ik ben niet doelbewust bezig met het maken van kunst. Ik vind het gewoon gezellig om stripverhaaltjes te maken en wat de rest daarvan vindt moet ze zelf weten. Anderen kunnen mijn werk bagatelliseren of de hemel in prijzen, maar voor mijn gevoel maak ik gewoon kunst. Wat ik creëer is authentiek en ik denk dat het best het predikaat kunst mag hebben.'
Dat het grote publiek in zijn strips alleen maar leuke verhaaltjes of grappige vieze tekeningetjes ziet, vindt Schreurs niet vervelend. Wel betreurt hij het dat de lezers zijn

Mies

In de tijd van Telebingo zag het Nederlandse publiek elke week hoe een landelijke bekendheid op een bank plaatsnam en korte reacties gaf op woorden en namen die ***Mies Bouwman*** *hem of haar voorlegde.*
Als Schreurs te horen krijgt dat hem een soortgelijk lot boven het hoofd hangt antwoordt hij met 'getverderrie'. Van tegenzin blijkt echter geen sprake meer te zijn als hij reageert op de eerste naam: die van low-life auteur ***Charles Bukowski.*** *'Ik heb wel het één en ander van hem gelezen. Als je één boek van hem kent ken je ze allemaal. Maar ik geloof hem niet. De wereld die hij beschrijft, daar flirt ik mee. Hij geeft er volledig aan toe. Bukowski is een karikatuur van zichzelf geworden. En ik geloof nooit dat hij dan ook nog in staat is het schrijverschap te beoefenen. Vanuit de goot kun je niet schrijven.'*

Tom Waits.
'Ja, hij maakt mijn favoriete muziek. En de onderwerpen die hij bezingt – het leven na sluitingstijd, gesloten jaloezieën, down en out, losers – spreken mij aan.'

Theo van Gogh.
'Hij is een goede vriend die vaak zegt wat ik denk. Daarnaast is hij natuurlijk een begenadigd cineast.'

Hein de Kort.
'Eén van de weinige striptekenaars waarmee ik goed bevriend ben. Hij is een unieke grappenmaker.'

Kuifje.
'Ik houd wel van Kuifje. Ik neem hem af en toe in de maling, maar dat doe ik niet omdat ik het zo'n beroerde strip vind. Integendeel, ik vind Kuifje zelfs een knappe strip. Ik zou een dergelijk serie niet kunnen maken.'

Haddock.
'Die vind ik interessanter dan Kuifje. Vooral Haddocks scheldkanonnades zijn inventief. Hij is de absolute tegenpool van Kuifje en dat maakt hem beduidend spannender. Hij is ook niet zo voorspelbaar als Kuifje.'

Seks.
'Daar ben ik elke dag, misschien niet praktiserend, een paar keer mee bezig.'

Alcohol.
'Kan ik niet mee omgaan, helaas.'

Andy Warhol.
'Lou Reed.'

Robert Crumb.
'Hij durft echt met zijn billen bloot te gaan - zijn werk is zo autobiografisch. Hij is getrouwd met het soort vrouwen dat hij tekent. Hij laat het achterste van zijn tong zien. Goede strips ... Prachtige tekeningen, vooral zijn vrouwen.'

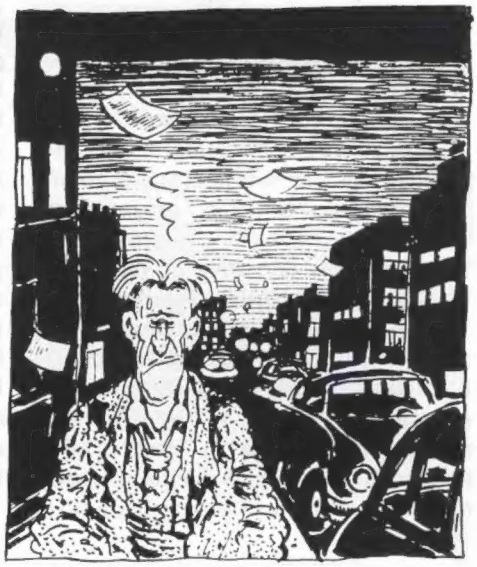

George Orwell op zoek naar Big Brother.

albums zo snel doorbladeren. Daardoor letten ze niet goed op de plaatjes. 'Maar,' zo relativeert hij, 'iedereen moet natuurlijk met mijn strips omgaan zoals hij of zij dat wil.'
De mooiste strip uit zijn oeuvre vindt Schreurs *Adrian Backfish*: 'Het was altijd zeer inspirerend om daarmee bezig te zijn. Ik kleurde de strip ook zelf in met waterverf. Dat soort verhalen zonder tekst is moeilijk te maken want je kunt geen gebruik maken van tijdsaanduidingen, zoals "even later" of "de volgende morgen". Als een persoon van A naar B gaat moet je dat laten zien. Door tekst weg te laten doe je een beroep op de lezer. Adrian Backfish is ook op verschillende manieren te interpreteren. De één zegt "het gaat daarover" en een ander is het daar helemaal niet mee eens. Dat is het aardige.
Mijn hart ligt ook bij het werk waarmee ik de laatste tijd bezig ben geweest. Ik gaf me bij het maken van die strips volledig over aan mijn gemoedsstemming, zonder dat ik me bezig hoefde te houden met een bepaalde doelgroep of met wat net wel kon en wat net niet. Deze verhalen kwamen tot stand zonder het sluiten van compromissen of het doen van concessies. Normaal balanceer ik bij het maken van mijn stripverhalen op de grens van het toelaatbare. Bij mijn nieuwe werk bestaat die grens niet. Ik hoef niet te kiezen voor een bepaald camerastandpunt om het één en ander te verdoezelen. Dit wil echter niet zeggen dat mijn laatste werk vol met seks staat. Het zegt alleen maar dat als er seks in voorkomt, het directer wordt weergegeven.'

Klepzeiker ontmoet Kuifje en Bobje.

Humor en het visuele

In het album *Het ellendige hartverscheurende bestaan van Knier Zwellever* komen vreemde creaturen voor. Datzelfde geldt voor de strip *Adrian Backfish* waarin een rijdier verschijnt met het lijf van een nijlpaard, de poten van een mens en een kop ter grote van een krop sla. Dergelijke tekeningen doen bij de auteur een hang naar het extreme en het fantastische vermoeden. Zelf noemt Schreurs het een interesse voor het bizarre. 'Het gaat mij om de overdrijvingen. Het visuele gedeelte – het opblazen van de verhoudingen – is daarbij het belangrijkste aspect. Dat fascineert mij. Dat en het maken van rare creaturen vind ik schitterend.'

Vreemde wezens in Knier Zwellever.

Toch heeft de tekenaar niet met plezier naar een film als **Star Wars** gekeken, waarin veel bizarre wezens voorkomen. 'Te oubollig. Films spelen wel een grote rol; Ik word er zeker door beïnvloed. In Adrian Backfish is die invloed duidelijk terug te vinden. Daarin rijden dezelfde soort autootjes rond als in *Blade Runner*.'

Naast het bizarre is het beeld van de mannelijkheid een ander terugkerend thema in het werk van Schreurs. Zijn karakters zijn vaak of macho's of schlemielen en vormen een beschouwing op het clichébeeld van de echte man. Dat is volgens hem geen toeval, want zo zegt hij: 'Hoe je 't ook wendt of keert, strips bestaan toch voor een groot gedeelte uit clichés. Een macho als *Dick van Bil* verbeeld ik daarom als een bruingebronsde spierbundel met een Wehkamphoofd. Ik ken ook macho's die die uiterlijke kenmerken niet hebben, maar in strips draait het om het visuele en dus om de zichtbare herkenbaarheid. Klepzeiker is een schlemiel en wordt, om als zodanig herkenbaar te zijn, vormgegeven met een opgeschoren nek, grote oren, een enorme neus en een paardegebit. Een hoer is in mijn strips een overgeproportioneerde dame terwijl dat in het echte leven niet direct noodzakelijk is.'

Boven, Oom Theo van Gogh

Links, Geharrebar

De inspiratie voor dergelijke types haalt Schreurs niet uit zijn vrienden- en kennissenkring. De vormgeving van karakters gaat bij hem vanzelf en komt schijnbaar uit het niets voort. 'Al schetsende groeien de ideeën. Het is niet zo dat de humor op straat ligt. Het is gewoon een kwestie van zitten en dan komt het. Meestal begin ik met het tekenen van het laatste plaatje. Het plot, dat ik dan nog moet verzinnen, brei ik dan naar dat einde toe.

Heel anders gaat dat bij de totstandkoming van de strip die ik met **Hein de Kort** maak. Hij komt voor *Dick van Bil* met een volledig scenario over de fax. Meestal geef ik daar een paar eigen kwinkslagen aan of voeg ik iets geks toe. Ook draai ik regelmatig de gezichtspunten helemaal om. Tekstueel volg ik overigens braaf Heins scenario. Vaak zijn dat enkel ruwe schetsen. Sommige mensen kunnen een strip van Hein de Kort nooit lezen, laat staan een paar schetsen. Ik zie gelukkig direct wat hij bedoelt.'

Bij het verzinnen van zoveel humor zou je verwachten dat er heel wat wordt afgelachen. Humor blijkt echter ook bij Schreurs een serieuze zaak te zijn. 'Als ik mijn strips teken lach ik nooit hardop om mijn eigen grappen,' zegt hij. 'Hooguit giechel ik. Ik lach ook nooit hard om andermans grappen; ik glimlach als ik iets ontzettend leuks zie. Ik lach vooral om de manier waarop iets is getekend. Het visuele gedeelte is voor mij vaak belangrijker dan de grap zelf.

Ik kan mijzelf helemaal verliezen in het tekenen van een plasje kots. Ook in het tekenen van een goed gedraaide drol trouwens. Er gaat niks boven getekende kots en getekende stront en dan wel zo goed getekend dat, als je de tekening op de grond zou leggen, mensen denken dat het echte kots is en er met een grote boog omheen lopen om niet in de stank ervan terecht te komen.'

Werkwijze

Schreurs werkt hoofdzakelijk in de nachtelijke uren omdat de sfeer van de nacht beter bij zijn werk past. In de kleine uurtjes werkt hij de schetsen uit die hij overdag gemaakt heeft. 'Ik gebruik potlood en Oost-Indische inkt. Ik teken met de goedkoopste pennetjes die er zijn. Ze kosten twee kwartjes per stuk. Het pennetje prepareer ik van te voren. Ik druk een paar keer stevig met de punt op het papier zodat de helften uit elkaar gaan. Uiteindelijk krijg ik dan de lijn die ik hebben wil. Ik werk een pennetje ècht in!

En wat betreft de techniek: ik maak een soort breiwerkjes. Ik vlecht wat met arceringen, stippeltjes en lijnen. Mijn potloodschetsen zijn altijd een wirwar van lijnen. Tijdens het inkten zie ik welke lijnen ik uit die chaos kan pakken.'

Een strip die qua stijl bij het werk van Schreurs uit de toon valt is *George Orwells 1984*. TNO Delft gaf de tekenaar de opdracht om dit verhaal te maken en daarbij te kijken of er parallellen bestonden tussen het *1984* van Orwell en het echte jaar 1984. De lezer kan in deze strip zien hoe een opmerkelijk strak gestileerde Orwell tevergeefs een verbeten zoektocht maakt naar Big Brother in het toen actuele 1984. Schreurs licht het stilistische verschil tussen Orwell en zijn andere karakters toe: 'Ik heb toen een ge-

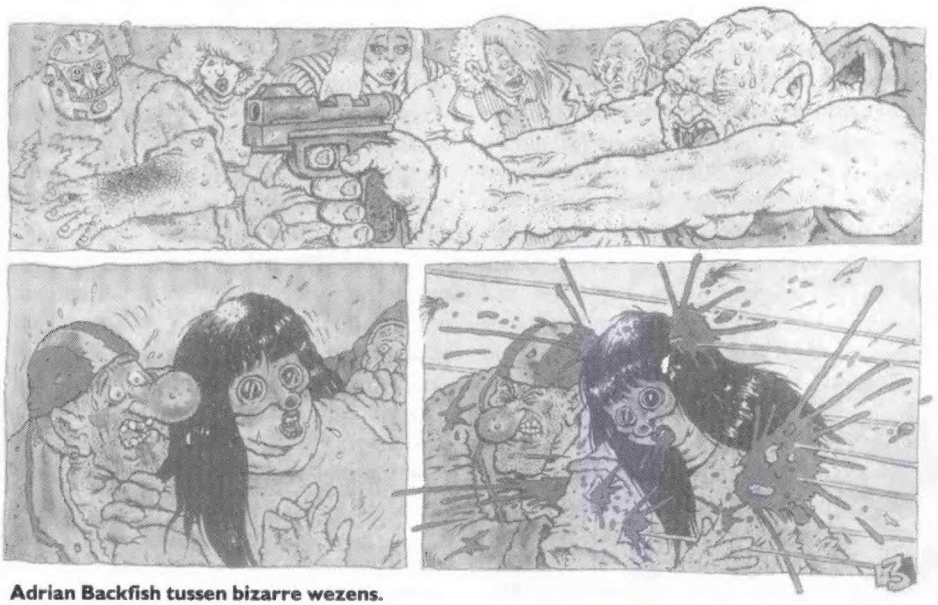

Adrian Backfish tussen bizarre wezens.

Joop Klepzeiker, terug in Nieuwe Revu.

heel andere techniek toegepast en het penseel gebruikt. Ik tekende alleen met de kroontjespen wanneer ik zware dikke lijnen nodig had. Ook heb ik nog veel met potlood gepoetst. Ik koos bewust voor deze stijl omdat het verhaal snel af moest. Al met al was het een aangenaam uitstapje. Het was de eerste keer dat ik met inkt werkte. Voordien deed ik alles met stiften. Maar een viltstift geeft nooit een echt zwarte lijn, eerder een soort dieprode kleur. Als je het onder een vergrootglas houdt zie je ook dat een stiftlijn helemaal uitwaaiert in een aantal dunnere lijnen. Na Orwell ben ik met inkt blijven werken.

Met het penseel heb ik na Orwell nooit meer gewerkt, maar misschien komt dat nog wel een keer. Ik moet dan wel voelen waar een lijn heengaat. Bij het penseel is een bepaalde handigheid noodzakelijk.'

En nu?

Terugkijkend op zijn loopbaan tot nu toe meent Schreurs dat zijn werk er stukken beter op is geworden. 'Het is steeds meer uitgekristalliseerd en plastischer geworden. Soms was mijn werk te gedetailleerd. Nu denk ik dat ik bij Klepzeiker een mooie middenweg en mijn definitieve vorm heb gevonden. Maar er zit veel meer in en ik mag graag experimenteren om te kijken hoeveel pijlen ik nog op mijn boog heb.

Klepzeiker en het werk waarmee ik momenteel bezig ben staan voorlopig op het eerste plan. Wat ik aardig vind is dat, nu ik weer start met Klepzeiker, de mallemolen opnieuw gaat draaien. Ik sta wederom in de spotlights. Het heeft ook een praktische reden: de schoorsteen moet roken!'

Bibliografie

1982 - Geharrebar 1 (Espee)
- Adrianus (Espee)
- Simon Schimmel (opgenomen in Het wordt tijd dat ik reis, Espee)
- Buitenlandse geslachtsziekten (opgenomen in De familie Doorzon vakantieboek, Espee)
- Adrianus & John Doorzon in Ouwe jongens krentenbrood (opgenomen in De familie Doorzon vakantieboek, Espee)
1983 - De 4 ballen van de duivel (Espee)
- George Orwells 1984 (opgenomen in 1984, Espee)
- Geharrebar 2: An barrels (Espee)
- Wat te doen met al die godvergeten vrije tijd (opgenomen in Gevelvut's Doorzon vakantiealbum, Espee)
1984 - Het ellendige hartverscheurende bestaan van Knier Zwellever en andere ellendige hartverscheurende verhalen ... (Espee)
- Hebbedingetje (opgenomen in Doorzon's komplete karavan gids, Espee)
- Retep (Espee)
1985 - Joop Klepzeiker 1 (Espee)
- Joop Klepzeiker 2 (Espee)
- Geharrebar 3: Barbies (Espee)
- Adrianus - Doe-het-zelf-dodingsgids
- Retep 2: Rotop (Espee)
- Retep (2e serie, SP)
1986 - Retep 2 (2e serie, CIC)
- Joop Klepzeiker 3 (CIC)
1987 - Joop Klepzeiker 4 (CIC)
1988 - Joop Klepzeiker 5 (CIC)
- Klepzeiker Speciaal (CIC)
1989 - Joop Klepzeiker 6 (CIC)
1991 - Dick van Bil 1 (i.s.m. Hein de Kort, CIC)

HEB JE EEN DINGETJE BIJ JE?
HEB IK EEN DINGETJE BIJ ME... ZEG MAAR DING!
HOEWEL DING? ZEG MAAR DING DONG HÈ HÈ HÈ
HOEWEL... DING-DONG? ZEG MAAR BIM BAM!!
HÁHÁHÁ HAHA

Dick van Bil

AGENDA

t/m 31 mei
Expositie 'De imaginaire invloed van Marc Sleen (op andere auteurs)', Stripwinkel-galerij Het B-Gevaar, Greepstraat 15, Brussel, België.

t/m 6 juni
NIC-expositie 'Illustratie '93', Stedelijk Museum, Amsterdam.

t/m 16 juni
Expositie rond 50 tekenaars uit Luik en omgeving, met onder anderen Comès, Marc-Renier, Hausman, Hermann, Leloup, Macherot, Servais, Greg en Walthéry, L'espace Rencontre de la S.N.C.I., Rue Bonne Fortune, Luik, België.

t/m 20 juni
Expositie Jan Bosschaert, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 22 juni
Expositie 'Politiek in prent', Provinciehuis Noord-Holland, Dreef 3, Haarlem.

t/m 23 juni
Expositie 'De Belgitude van Hergé', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

t/m 31 augustus
Expositie 'De woelige wereld van Jan Sanders', Nederlands Scheepvaartmuseum, Kattenburgerplein 1, 1018 KK Amsterdam.

27 t/m 30 mei
Expositie Lorenzo Mattotti, Comic Salon, Deichtorhalle, Hamburg, BRD.

27 t/m 30 mei
Expositie 'Erotic Art' van Varenne, Erotik Art Museum, Bernhard Nochtstrasse 69, Hamburg, BRD.

29 mei
Luc Cromheecke signeert (vanaf 14.00 uur), Mekanik Strip, Sint-Jacobsmarkt 72, Antwerpen, België.

29 t/m 31 mei
6e Internationale Salon voor het Beeldverhaal, Stadhuis, Kortrijk, België.

1 t/m 6 juni
Marché international du film d'animation et des programmes pour enfants, Annecy, Frankrijk.

1 t/m 30 juni
Expositie 'Dupuis Vrije Vlucht', Boekhandel Donner, Lijnbaan 150, Rotterdam.

5 juni
Fritz van den Heuvel signeert (vanaf 14.00 uur), Mekanik Strip, Sint-Jacobsmarkt 72, Antwerpen, België.

5 juni t/m 28 augustus
Expositie 'Alice in Rotterdam' over Alice in Wonderland in onder andere strips en cartoons, Gemeentebibliotheek Rotterdam, Hoogstraat 110, Rotterdam.

6 juni
51e Algemene Ledenvergadering van Het Stripschap (inclusief ruilbeurs + algemene boekenmarkt), Bibliotheek, Diezerstraat 80, Zwolle.

10 t/m 13 juni
10e Stripfestival van Sierre, Sierre, Zwitserland.

12 juni
Daniël Desorgher en Dirk Stallaert signeren (vanaf 14.00 uur), Stripwinkel-galerij Het B-Gevaar, Greepstraat 15, Brussel, België.

18 juni t/m 31 oktober
Expositie 'De Flintstones', Speelgoed- en Blikmuseum, Deventer.

22 juni t/m 10 oktober
Expositie 'Luchtvaart en strips', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

27 juni
Stripfestijn, Scheffersplein, Dordrecht.

3 juli t/m 5 augustus
8e Nederlands Cartoonfestival, Muziekcentrum Frits Philips, Winkelcentrum Heuvel Galerie, Eindhoven.

17 juli t/m 8 augustus
8e Stripfestival van Koksijde, Koksijde, België.

7 t/m 16 augustus
Milky Way Stripfestival, Middelkerke, België.

12 oktober t/m 5 december
Expositie 'Tekenaars uit Quebec', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België.

15 t/m 17 oktober
De Stripdagen, Turfschip, Breda.

23 en 24 oktober
11e Fête de la BD Audincourt, Audincourt, Frankrijk.

11 en 12 december
Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België.

nieuwe opzet STRIPSCHAPPRIJS

door
TIJS BAGCHUS

Ieder jaar wordt door Het Stripschap een aantal prestigieuze prijzen uitgereikt. De belangrijkste prijs is de *Stripschapprijs* die aan een tekenaar voor zijn gehele oeuvre wordt toegekend. Daarnaast bestaan er de Stripschappenningen (die sinds enige tijd officieel *Jaarprijzen* heten) voor het beste album van Nederlandse origine, het beste album van buitenlandse origine en het beste jeugdalbum. Met de voorbereiding van al deze prijzen is de Stripschapprijscommissie belast. Deze commissie bestaat uit acht mensen: de voorzitter (afkomstig uit Het Stripschap), de winnaars van de Stripschapprijs van de voorafgaande twee jaren en een viertal mensen van wie uit hoofde van hun functie verwacht kan worden dat ze een deskundig oordeel kunnen vellen. Om de wijze van toekenning van deze prijzen in de pas te laten lopen met de ontwikkelingen in de stripwereld heeft het bestuur van Het Stripschap besloten om de procedure op twee punten aan te passen.

Sinds vorig jaar is **Hennie Wesseling** de voorzitter van de Stripschapprijscommissie. Bij zijn aantreden als voorzitter constateerde hij dat 'de commissie zeer nauwgezet te werk gaat maar eigenlijk niet het hele spectrum van de Nederlandse stripwereld kan overzien.' Met name bij het nomineren van albums voor de Jaarprijzen bleek afgelopen jaar dat het aanbod te groot en te divers was. Hierdoor kon de commissie dit aanbod in een kort tijdsbestek niet volledig overzien. 'Je mag niet verwachten dat zeven mensen het complete aanbod van albums kennen en dat daarmee een goede afweging voor die albums plaatsvindt', aldus Wesseling. De commissie besloot daarom om bij wijze van steekproef een groot aantal kenners te bellen met de vraag een top vijf van albums samen te stellen in de categorieën van de Jaarprijzen. Dit experiment pakte in tweeërlei opzicht goed uit. Allereerst bleek dat de voordrachten van de commissie in grote lijnen overeen kwamen met de suggesties van de inzenders. Hierdoor voelde de commissie zich geruggesteund in de overtuiging op de goede weg te zitten. Maar belangrijker nog, volgens Wesseling, was de groeiende overtuiging van een grote groep mensen dat door een dergelijke wijze van toekenning het draagvlak onder de prijzen verbreed was. Illustratief in dit verband is het artikel van **Martijn Daalder** in *Razzafrazz 2*. Na aanvankelijk afkeurend gereageerd te hebben, stelde hij later vast dat deze opzet de juiste nominaties opgeleverd had.

FOTO RIK SANDERS

Subcommissies

Om nu ook voor de Stripschapprijs een breder draagvlak te creëren heeft Wesseling samen met het bestuur op basis van deze beproefde opzet een plan ontwikkeld. 'Het probleem waarmee de commissie worstelt is eigenlijk dat haar basis te smal is en dat zij te weinig bijeen kan komen om te kunnen overzien wat er allemaal speelt in de stripwereld', aldus Wesseling. 'En dan loop je het risico sommige zaken over het hoofd te zien die anderen wel belangrijk vinden. Verder kan een kleine kring mensen de neiging vertonen om uit een beperkte groep tekenaars te kiezen of kan men in ongewenste trendvorming verstrikt raken. De aanleiding voor mij om bij het bestuur aan te kloppen was dan ook de constatering dat hoe consciëntieus de commissie ook te werk gaat, zij eigenlijk een heleboel informatie mist. De Stripschapprijscommissie is te klein om de vergaring en verwerking van deze informatie zelf ter hand te nemen. Daarom is in samenspraak met het bestuur het idee geopperd om met enkele voorbereidingswerkgroepen te gaan werken die vanuit de verzamelde informatie een aantal suggesties kan aandragen. Op basis daarvan kan de vaste commissie haar werk doen.' In de praktijk zal dit betekenen dat op basis van bepaalde criteria informatie ingewonnen wordt over zo veel mogelijk tekenaars. Deze informatie wordt gecomprimeerd in biografieën, bibliografieën of curricula vitae. Vervolgens zullen de subcommissies zich hierover buigen. Deze werkgroepen zullen bestaan uit (semi-)professionele specialisten van divers pluimage zoals tekenaars, winkeliers, journalisten en wellicht zelfs uitgevers. Deze groepen zullen ruim van tevoren meerdere malen bijeen komen om ten slotte hun gemotiveerde aanbevelingen of ideeën aan de commissie te overleggen. 'Vervolgens zal de commissie zich alleen maar over die aanbevelingen buigen. Zodoende krijg je een redelijk neutrale kijk en elimineer je de gevaren van een voorkeursselectie', meent Wesseling. De smalle basis van een zevenkoppige commissie wordt aldus geschraagd door een goed geïnformeerd, stevig verankerd fundament. De verwachting is dan ook dat in brede kring de betrokkenheid bij de Stripschapprijs aangewakkerd zal worden.

De Nederlandse markt

Een tweede wezenlijke aanpassing betreft de omschrijving van de groep van tekenaars die in aanmerking komen voor de Stripschapprijs. Om in het vervolg op een zuiver criterium te kunnen selecteren heeft het bestuur besloten een nauwomlijnde definitie van de groep van potentiële prijswinnaars op te stellen. **Jaap van Oostveen**, de voorzitter van Het Stripschap zegt hierover: 'Het is de opvatting van het bestuur dat voortaan alle tekenaars die hoofdzakelijk of uitsluitend voor de Nederlandse markt produceren in aanmerking kunnen komen voor de prijs.' Dit betekent dat buitenlandse tekenaars die in het Nederlands publiceren, die in Nederland hun oeuvre opbouwen en die in Nederland het grootste gedeelte van hun albums omzetten de Stripschapprijs kunnen winnen. Van Oostveen benadrukt hierbij echter dat het gaat om de Nederlandse markt binnen de landsgrenzen en niet over het Nederlands taalgebied omdat dit laatste als criterium te diffuus is. In de eerste plaats heeft de commissie onvoldoende zicht op de situatie in bijvoorbeeld Suriname, Indonesië, de Nederlandse Antillen en Zuid-Afrika. Daarnaast bestaan er in België ook prijzen en zou men elkaar in de wielen kunnen gaan rijden.
'Door meer mensen te betrekken bij de prijzen,' zo vat Wesseling het achterliggende idee van deze twee aanpassingen samen, 'door meer draagvlak te zoeken via goede procedures verwacht ik dat het imago van de Stripschapprijs nog beter zal worden dat het al is.'

door
MICHEL NADORP

Foto Sarah Louise Jones

Bryan Talbot **is in zijn vaderland, Groot Brittannië, een gevierd striptekenaar. Met zijn strip** *The adventures of Luther Arkwright* **viel hij ettelijke malen in de prijzen. Na Arkwright waagde hij de sprong over de grote plas westwaarts. Als binnenkomer maakte hij een annual van** *Hellblazer* **alvorens hij aan** *The Nazz*, **het grotere werk, begon. Inmiddels heeft hij ook een tweedelig** *Batman*-**verhaal gemaakt voor** *Legends of the Dark Knight*, **getiteld** *Mask*. **Hoog tijd om de man en zijn werk onder de aandacht van het Nederlandse publiek te brengen.**

Macht is niet goed of slecht, het bestaat gewoon

In Nederland is Luther Arkwright **niet erg bekend, dus kun je vertellen waar het verhaal over gaat?**

Bryan Talbot: Dat vind ik moeilijk. Het verhaal is een beetje een multi-genre. Ik denk dat je het science-fiction kunt noemen. Maar dan geen science-fiction zoals *Star Wars*. Meer in de stijl van de New Wave-sf van de jaren '70. Het is een verhaal over andere werelden dan de onze, over parallelle realiteiten. Maar het is ook een oorlogsverhaal, waarin kwade psychische krachten een belangrijke rol spelen. Alles bij elkaar is het denk ik een avonturenverhaal voor volwassenen. In 1978, toen ik ermee begon, bestonden er in Engeland geen strips voor volwassenen, behalve de undergroundstrips. Je kunt deze strip geen undergroundstrip noemen, het verhaal gaat niet over seks, drugs en rock en roll. Hoewel het een avonturenverhaal is en voornamelijk over een wereldoorlog gaat, heeft het verhaal ook veel in zich wat voor volwassenen interessant is, zoals seks, filosofie, religie, vragen over leven en dood. Ik heb geprobeerd er een caleidoscoop van te maken en ik denk dat het verhaal vooral interessant is omdat ik het – zeker in het begin – als een mentale kruiswoordpuzzel heb ontworpen. Het is de bedoeling dat de lezer in het begin niet begrijpt waar het verhaal over gaat. Ieder hoofdstuk is een sprong naar iets totaal anders. Langzaamaan komen de draadjes dan weer bij elkaar. En halverwege het tweede boek passen alle stukjes van de puzzel in elkaar. Op dat moment wordt het tempo van het verhaal ook sneller en werkt naar een climax toe. Ik heb geprobeerd om snelheid in het verhaal te bouwen. In het begin bestaat de compositie vooral uit horizontalen en verticalen, zodat het geheel nogal stijf en statisch is. Maar naarmate het tempo van het verhaal sneller wordt en het accent meer naar de actie verschuift komen er meer diagonalen in de compositie. Ik heb geprobeerd om veel elementen die in die tijd in Amerikaanse strips gebruikelijk waren te vermijden. Ik vond het elementen die een beetje kinderlijk overkwamen.

Het gebruikelijke **superhelden-verhaal?**

Ja. In dit verhaal komt ook wel een superheld voor, maar die heeft geen verborgen identiteit en draagt geen speciaal kostuum. Een ander verschil is bij voorbeeld dat ik in dit verhaal de denkballonnetjes heb weggelaten. **Alan Moore** heeft dat daarna ook gedaan in *Watchmen*. Sterke geluidseffecten en speedlines heb ik ook weggelaten.

Ik heb geprobeerd om meer een illustratieve dan een comic book-stijl te gebruiken. Ik heb mij wat de stijl van de tekeningen betreft laten beïnvloeden door **Gustave Doré** en ook door **William Hogarth**, een Britse illustrator. Ik ben ook beïnvloed door de Europese strips die in die tijd gemaakt werden. In de jaren '70 zagen we Metal Hurlant en dachten 'wow!' En dan bedoel ik met name **Moebius**' werk.

Toch heeft de strip een duidelijk Brits **uiterlijk.**

O ja, dat wilde ik ook. We werden in die tijd zo overspoeld met werk uit de Verenigde Staten, dat ik een duidelijk Britse strip wilde maken.

Heeft een Britse uitgeverij je gevraagd om deze strip te maken?

Ja, ik werd benaderd door **Rob King**, de uitgever die de eerste 'groundlevel'-strips publiceerde. Dat was in het blad Near Myths, in 1978. Het was de voorloper van Warrior en leek het meest op Metal Hurlant. Het blad had invloeden van het Amerikaanse stripblad Star*Reach. King introduceerde de term 'groundlevel' om de strips te onderscheiden van de undergroundcomic. Hij nam contact met me op en vroeg of ik verhalen had die geschikt waren voor Near Myths. Ik was juist begonnen aan Arkwright. Dat verscheen zes maal in Near Myths en daarna in Pssst! Magazine. Dat werd gepubliceerd in 1981. Het was de eerste poging om in Engeland een striptijdschrift in Europese stijl uit te geven. Een mengsel van avonturenstrips, cartoons, komische en experimentele strips. Pssst! was zijn tijd nogal vooruit. Er zijn nu tijdschriften in Engeland die volgens dezelfde formule werken, maar helaas hield het tijdschrift na tien nummers op te bestaan. Het blad werd gedrukt op een goede kwaliteit papier, in kleur, met een stevige cover en het was vooral op volwassenen gericht. Het was een dappere poging om zo'n tijdschrift in Engeland te laten verschijnen, maar het verkocht helaas niet goed genoeg. Dezelfde uitgever heeft wel alle Arkwright-verhalen gepubliceerd die in 1981 in Pssst! waren uitgekomen. Die zijn allemaal gebundeld in het eerste deel van Luther Arkwright.

Toen was er een groot gat, ik werkte aan allerlei dingen, onder andere aan *Nemesis the Warlock* voor 2000 A.D. En ik werkte een beetje aan *Judge Dredd*. In 1987 vroeg **Serge Boissevain** me of ik Arkwright af wilde maken. Dus ik maakte deel twee in 1987 en deel drie in 1988. Deze delen werden direct voor het album geschreven. Toen ik aan het derde album werkte, werd ik benaderd door Valkyrie Press. Dat is een kleine onafhankelijke uitgeverij van stripboeken in Engeland. Zij publiceerden een negendelige comic-uitgave van Arkwright. Die uitgave werd in een herziene vorm herdrukt door Dark Horse in de Verenigde Staten. Ik maakte het in een Europees beïnvloedde stijl, ik probeerde de tekst en de illustraties te integreren. De Amerikanen willen er tekstballonnetjes bij.

Had je het hele verhaal vooraf **gepland?**

Ja, in 1978 al. Het heeft jaren in mijn hoofd zitten wachten. Dat was ook wel goed, want zo kon ik iedere keer als ik iets nieuws bedacht, dat in het verhaal verwerken. Er zit een geschiedenis van tien jaar in dat verhaal.

Raakte je in al die jaren niet ongeduldig?

Jawel, het verhaal zat de hele tijd in mijn gedachten en daardoor kon ik geen ander verhaal verzinnen.

Hoe denk je over Nemesis**, dat niet door jou maar door iemand anders geschreven is?**

Nemesis was erg goed voor me. Het was m'n eerste grote project met een schrijver, zes à zeven pagina's per week. Ik begon met het maken van een 'voorraadje' van een paar hoofdstukken. Zodra de strip dan wekelijks gepubliceerd wordt zit je iedere week met een deadline. Dat heb ik drie of vier jaar gedaan, wat erg goed was omdat je constant op scherp moet blijven staan.

Met Nemesis heb ik mijn naam gevestigd in Engeland. Voornamelijk omdat de strip werd

Luther Arkwright

Nemisis, deel 4, Corben-achtig gebruik van arceringen en rasters.

gepubliceerd in 2000 A.D., het meest populaire striptijdschrift in Engeland. En dat zorgde ook voor de verkoop van Arkwright.

De grote oversteek

Heb je na Arkwright nog iets voor de Britse markt gemaakt?
Ik tekende één strip voor Knockabout Comics, de enige undergrounduitgever in Engeland. Een verhaal van zeven pagina's samen met **Neil Gaiman**, dat in het album *The Seven Deadly Sins* verscheen. Dat was een soort vakantie.

Is Knockabout niet voor de rechter gedaagd?
Meerdere malen ja.

Vanwege vermeende anti-christelijke **strips.**
Ja, je bedoelt *Tales of the Old Testament*. Daarna kwam *The Seven Deadly Sins*. Iedereen die daaraan meewerkte was verantwoordelijk voor één van de zonden. Neil Gaiman en ik maakten 'luiheid' (*Sloth*). Ik weet niet of je het boek ooit gezien hebt, maar ik denk dat onze strip de beste is die erin staat. Het is de enige strip die schuldig is aan de zonde die hij moet uitdrukken. De andere verhalen zijn verhalen *over* lust, gierigheid enzovoort. Wij hebben een meta-strip gemaakt, een verhaal dat helemaal aan zichzelf refereert. Een luie strip dus. In het begin, de eerste van de zeven pagina's, zijn de tekeningen heel gedetailleerd en verzorgd. Verderop vallen de tekeningen en de tekst steeds meer uit elkaar. Aan het eind van het verhaal zijn de tekeningen maar half af. Er is een noot aan het eind waarin in kleine lettertjes staat: 'Ik zal dit heus wel afmaken hoor!' Het was net zoiets als 'method-acting', maar dan een soort 'method-drawing'. Ik werkte eraan alsof ik vakantie had. Ik lag in bed tot twee uur, stond op, ging in bad in plaats van aan het werk en dacht dan 'Ach, ik ga er morgen wel aan werken!'
Erg lui, ik werd erg enthousiast over lui zijn toen ik met die strip bezig was. Hetzelfde heb ik ook gedaan toen ik aan *The Nazz* werkte, toen Michael Nazz dikker werd, werd ik ook dikker. Net **Robert de Niro**. Je moet je helemaal inleven.
Na *Sloth* heb ik de *Hellblazer*-annual gemaakt voor de Amerikaanse uitgeverij DC. Dat is heel snel gegaan, 48 pagina's in zeven weken. Mijn eigen schuld, want na Sloth ben ik naar Marokko gegaan en toen ik terug kwam had ik nog maar erg weinig tijd. Die zeven weken heb ik alleen maar gewerkt, tot het tenslotte af was.

Toch ziet het er verzorgd **uit.**
Ja, te verzorgd. Ik had tot dan toe altijd in zwart/wit gewerkt en had niet voorzien wat voor invloed de kleuren er op zouden hebben.
Ik heb er veel structuur in getekend, omdat het verhaal in de zesde eeuw speelt en ik heb geprobeerd om de sfeer van die tijd heel tastbaar te maken. Maar het werkte niet echt, de kleur vlakte het verhaal af. De kleur had teveel invloed. Eigenlijk zou het in zwart/wit gelezen moeten worden.
Ik heb daar wel iets van geleerd. Met *The Nazz* heb ik de tekeningen veel meer opengelaten voor de kleur, dat werkte inderdaad beter.

Hoe is The Nazz **tot stand gekomen?**
Tijdens een periode van drie maanden waarin ik veel reisde en publiciteit maakte voor Arkwright en geen professioneel werk deed, nam schrijver **Tom Veitch** contact met mij op en zei dat hij een tekenaar zocht voor *The Nazz*. Ik was erg gelukkig met de kans die ik kreeg om met hem te werken, want ik ben een groot bewonderaar van zijn vroegere undergroundwerk. We waren een erg goed team. *The Nazz* was echt een samenwerkingsverband, een joint-production.

Het gemis aan kleur wordt gecompenseerd door sfeervol inktwerk, uit: *The Adventures of Luther Arkwright, deel 2.*

Nemisis

WRITTEN BY NEIL GAIMAN
DRAWN BY BRYAN TALBOT
Saturday, January 1st, 2000 AD. 2.45 PM.
THIS IS THE PLACE BRETHREN AND SISTREN
AT LAST, OUR PILGRIMAGE IS COME TO AN END
ABOUT BLOODY TIME
SEE, OH LEADER THE SACRED SIGN!
Quiet Please DO NOT DISTURB
I HARDLY THINK IT APPLIES TO US, BROTHER SLUBBERDEGALLION
BING BONG
HELLOO-OOO? ANYBODY HO-OOME?

***Links*, Satirisch verhaal *Sloth*, dat oorspronkelijk niet afgetekend gepubliceerd is in *The Seven Deadly Sins*.**

***Onder*, Tekstloze passage uit *The Adventures of Luther Arkwright, deel 3*.**

Tom Veitch is een hele goede schrijver. Hij werkte eind jaren '60, begin jaren '70 veel aan undergroundcomics. Hij heeft veel uniek werk gemaakt, waar niemand anders mee bezig was. Echt schokkende dingen. Hij maakte verhalen over Vietnam toen de meer 'verantwoordelijke' mensen bij tv en film daar niet over durfden te praten. *The Deer Hunter* kwam uit in '75, terwijl Tom dergelijke verhalen al eind jaren '60 maakte. Hij had vrienden die in Vietnam geweest waren en schreef verhalen over Amerikaanse soldaten die hun eigen officieren doodden. Over de CIA die drugs dealde aan haar eigen troepen. Verhalen die pas jaren later algemeen bekend werden. Hij schreef ook verhalen over **Charles Manson**. Heel schokkend.
Toen stopte hij met strips en stapte over naar de avantgarde-fotoscene in New York. Hij is goed bevriend met **William Burroughs**.

Het hoofdthema van The Nazz **is dat macht corrupt maakt.**
Ja, dat klopt. De hoofdpersoon is Michael Nazz. In het begin is hij een sympathiek persoon, maar later blijkt dat hij in wezen een schoft is. Die alleen in zichzelf is geïnteresseerd. Hij houdt totaal geen rekening met de gevoelens van anderen. Hij denkt dat de wereld om hem draait. Maar het verhaal gaat niet over goed of kwaad. Macht is niet goed of slecht, het bestaat gewoon.

Het is jammer dat er niet meer verhalen zo gemaakt zijn. Het verhaal is van een hoog niveau.
Ik denk dat Tom er goed aan gedaan heeft om ieder deel (vier in totaal. MN) vanuit het perspectief van iemand anders te schrijven. Vooral het laatste deel. Waarin je Michael Nazz ziet vanuit het perspectief van iemand die echt door hem gebruikt is.

Hij groeide uit tot een soort *Bhagwan*, **een goeroe.**
Ja, een beetje zoals **Charles Manson**, of **Jim Jones**.

Waarom ben je voor een Amerikaanse **uitgever gaan werken?**
Ik ben door hen gevraagd. Toen ik Arkwright deed bleef DC me vragen om voor hen te werken, dus ik moest steeds dingen afzeggen. Ze hadden me onder andere gevraagd of ik iedere maand *Hellblazer* wilde tekenen en *Sandman*. Uiteindelijk heb ik de Hellblazer-annual gedaan. daarna volgden *The Nazz* en enkele Sandman-strips.

Werk je liever voor de Britse **of voor de** Amerikaanse **markt?**
Op het moment staat de pond zo sterk ten opzichte van de dollar, dat werken voor de Amerikanen niet bepaald gunstig is! Nee, serieus, ik geef de voorkeur aan de Britse markt, maar het hangt allemaal af van de mogelijkheden. Grote uitgevers zoals Penguin en Gollancz geven nu zelf graphic novels uit. En ik wil graag voor hen werken.
Het hangt ook af van de hoeveelheid vrijheid die je krijgt. Ik denk dat ik, als ik voor Penguin werk, meer vrijheid krijg dan als ik voor DC werk. In *Hellblazer* bij voorbeeld

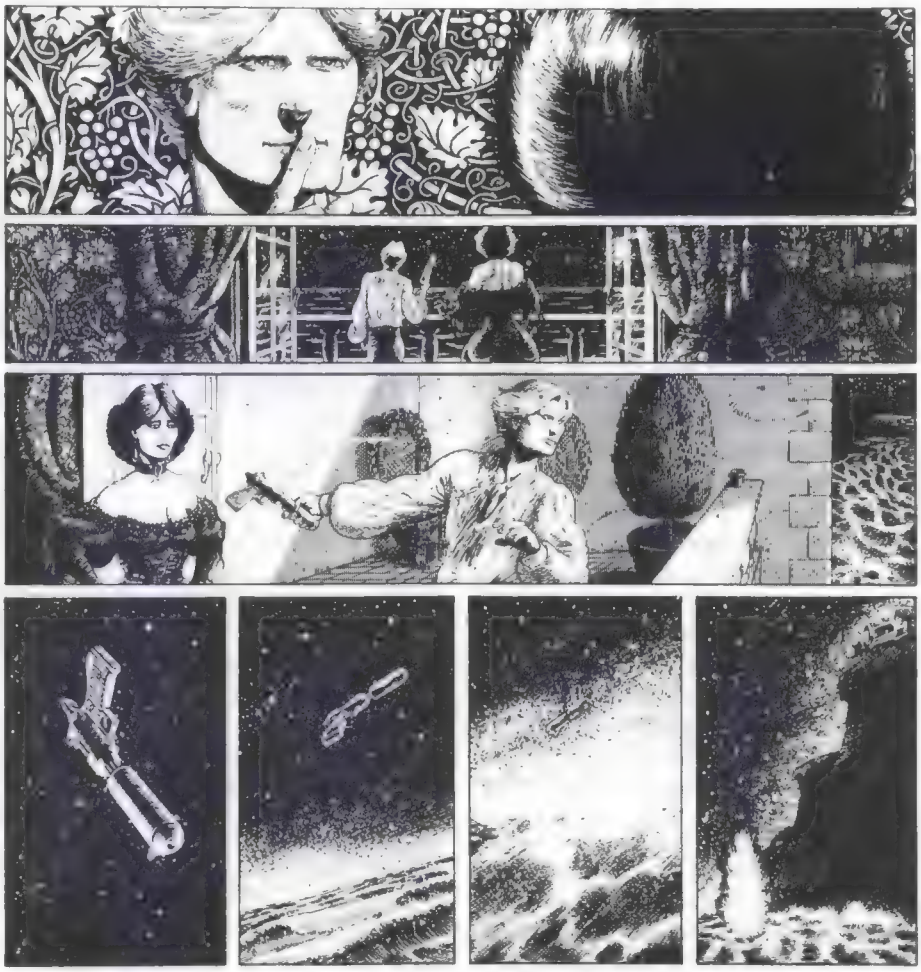

Dreadful Angel...
Angel of Vengeance...
A joyous dinner at your place...then, ascending in you in the dazzling midnight I suddenly feel your thoughts strike out at me...
With you I am hurled into the sky of my own dream...
The rising of an invisible sun...
It doesn't matter...
that fills me with bright pain...
The fiery light of my own infinity... burning the flesh...
...purifying the corrupt world in me...
NAZZ

***Boven*, Hoofdpersoon Michael Nazz uit *The Nazz*.**

***Rechts*, Grafisch sterke liefdesscène uit *The Nazz, deel 1*.**

heeft DC de penis van de oude Constantin uitgewist. Er komt ook een scène in voor met een naakte vrouw tussen bomen. Daar hebben ze doornstruiken voor getekend. Ik vind dat allemaal een beetje zielig.

Maar in The Nazz **zit wel naakt.**
Ja, daar heb ik ook voor moeten pleiten. Daar wilden ze ook de penissen uitwissen, maar toen heb ik gezegd dat Dr. Manhattan in *Watchmen* ook de hele tijd naakt rondloopt, en toen zeiden ze 'oh, ja'.
DC is een groot bedrijf, ze zijn bang dat ze het doelwit worden van de morele groeperingen die in de V.S. actief zijn, dus ze zijn erg behoedzaam. Maar toen ik Arkwright deed had ik totale vrijheid, dat was ook voor een heel onafhankelijke uitgever.

Wat vind je leuk **aan tekenen?**
Het is het enige waar ik erg goed in ben. Ik ben erg kritisch op mezelf, en ik schaam me nu voor al het vroegere werk dat ik gedaan heb. Ik ben begonnen met undergroundcomics en ik leer nog steeds. Als ik de kans krijg, vind ik het prettig om een week te schetsen, om de anatomie te leren begrijpen. Ik merk dat hoe meer tijd ik aan tekenen besteed, hoe meer plezier ik erin krijg om gezichtsuitdrukkingen en lichaamstaal te gebruiken om het verhaal te vertellen. Bij veel strips, vooral Amerikaanse, spelen lichaamstaal en gezichtsuitdrukkingen maar een ondergeschikte rol in het verhaal. Ik denk dat één van mijn sterke punten is dat ik goed ben in het vertellen van een verhaal. Vooral over het vierde deel van *The Nazz* ben ik erg tevreden, dat is het beste verhaal dat ik ooit gemaakt heb. Het verhaal gaat soepel van het ene punt naar het volgende, het is heel helder. Maar het gaat ook diep, omdat het de waarneming van de lezer manipuleert. In Amerikaanse strips zie je vaak mensen tegen elkaar praten terwijl ze ieder de andere kant uit kijken. Je moet de tekstballonnetjes lezen om te weten wat het verhaal wil vertellen. Ik denk dat een strip goed in elkaar zit als je niet naar de tekstballonnetjes hoeft te kijken om te weten hoe het verhaal in elkaar zit. Tekstballonnen moeten slechts een uitwerking van het verhaal zijn. Ik heb strips gezien waarbij mensen met elkaar praatten terwijl de één op de voorgrond stond en de andere een paar meter verder op de achtergrond. En die mensen praatten dan met elkaar ... 'Hahaha' zei de tekst, terwijl de persoon op de tekening niet eens lachte. Volgens mij moeten de uitdrukkingen en gebaren laten zien wat het verhaal wil overbrengen. Daar ben ik meer en meer mee bezig.

Dus niet zozeer meer mooie plaatjes tekenen?
Nee, meer het verhaal vertellen. Ik wil nog steeds wel goede, sterke beelden maken.
Bij *The Nazz* heb ik een raamwerk van zes vlakken gebruikt. Ik heb geprobeerd om daarin te blijven, zolang het verhaal rustig doorgaat. Zodra er iets bijzonders gebeurt, breekt het verhaal uit de vlakverdeling. En als de gebeurtenis echt uit de hand loopt, valt de vlakverdeling helemaal weg. Daarna ga je dan weer terug naar de zes vlakken. Het is net zoiets als wat ik eerder vertelde, veel verticale en horizontale lijnen gebruiken om een statische sfeer uit te drukken, en diagonalen voor actie.

De tekeningen in je Luther Arkwright-**portfolio zijn veel meer illustratief. Heel veel detail.**
Dat heb ik in de Arkwright-strip ook geprobeerd. Hoe meer detail je in je tekeningen stopt, hoe meer kleine dingen er zijn om naar te kijken, hoe langzamer de lezer gaat. In de delen van het verhaal waar meer actie is, wil ik dat de lezer sneller gaat. Dus dan gebruik ik minder details.
Ik wil ook altijd de tekeningen zo maken dat ik de atmosfeer en de stijl van het verhaal goed uitdruk. Veel striptekenaars gebruiken in elk verhaal dat ze maken dezelfde stijl. Ik probeer steeds nieuwe technieken en benaderingen. Natuurlijk is het geen totaal andere stijl, het blijft herkenbaar als mijn werk. Maar ik probeer de techniek die ik gebruik aan te passen aan het verhaal.

Nieuwe projecten

Miste je het schrijven van verhalen niet tijdens The Nazz**?**
Ja. Bij de undergroundstrips die ik deed schreef ik alle verhalen zelf. Daarna werkte ik voor 2000 A.D., daar illustreerde ik. Toen kwam Arkwright, waarbij ik weer mijn eigen verhalen schreef. Daarna *The Nazz* met een andere schrijver. Ik houd van de afwisseling. Ik ben geen schrijver, meer een tekenaar. Schrijvers kunnen 's morgens opstaan met een idee voor een kort verhaal, 's middags aan een mini-serie werken en dan 's avonds weer iets totaal anders doen. Ze maken

zonder moeite dan weer een verhaal voor dit tijdschrift, dan weer voor dat tijdschrift. Dat kan ik niet. Ik werk liever met een idee, en altijd voor lange verhalen. Dat werk ik dan uit, dat kost me bij voorbeeld een half jaar, en vervolgens schrijf ik het op. Ik wil er veel over nadenken, onderzoek doen. Ik houd er niet van om strips af te raffelen.

Werkt *Alan Moore* **op dezelfde manier?**
Momenteel wel, maar toen Alan begon deed hij 's ochtends twee *Time Twisters*, 's middags twee hoofdstukken van een ander verhaal, en 's avonds de helft van *The Swamp Thing*. Hij deed van alles. Ik kan dat niet. Daarom denk ik ook dat ik geen schrijver ben.

Inmiddels heb je ook een tweedelig Batman**-verhaal gemaakt voor** Legends of the Dark Knight **nummer 39 en 40:** Mask**.**
Dat klopt. Het basisidee achter het verhaal is dat Batman niet bestaat. Alle elementen van zijn mythe worden uit elkaar gehaald. Ik behandel zijn traumatische jeugdervaring die ertoe geleid heeft dat hij Batman werd en de psychologische verklaring voor zijn gedrag. Ook de symboliek van een masker en de relatie tussen de Bruce Wayne- en Batman-persoonlijkheden komen aan bod. De titel is daar trouwens van afgeleid. Het Latijnse woord 'persona' betekent masker.
Het eerste deel van het verhaal begint met het klassieke 'Batman op patrouille'-gegeven, maar vervolgens zaag ik de poten onder de stoel van de lezer vandaan. De rest van het eerste deel is verdeeld tussen de 'realiteit' van Bruce Wayne die lijdt aan delirium tremens, vastgebonden in een ziekenhuisbed en een fantasie bestaande uit flashbacks en dromen. Visueel gezien heb ik deze twee verschillende realiteiten geprobeerd te scheiden. De Batman- en droomscènes zijn dramatisch geïnkt met een vrije vlakverdeling en de ziekenhuisscènes zijn licht geïnkt en in een strakke 'negen-plaatjes-per-pagina-verdeling'. Ook **Steve Oliffs** kleuren benadrukken het verschil.
Het tweede deel van het verhaal is een nachtmerrie-achtige reis door Wayne's onderbewuste visie van een Gotham zonder de aanwezigheid van Batman.

Hoe zie je de toekomst van de strip? De markt wordt hier steeds meer een album-markt. De verkoop van tijdschriften loopt meer en meer terug. Is dat in Engeland ook zo?
Sinds de jaren '70 lopen jullie hier in Europa voor. Ik denk dat in Engeland – net als in de rest van Europa overigens – de toekomst gezocht moet worden in verscheidenheid. In Engeland vindt men het nog steeds moeilijk om afstand te nemen van de superheld, science-fiction, de Amerikaanse invloeden. Maar ook bij ons wordt de strip toch meer en meer een medium waarin je elk verhaal dat je maar wilt kunt vertellen. En niet alleen fantasy-story's. Ook verhalen die spelen in de gewone dagelijkse werkelijkheid. Dat is nieuw in Engeland.

Apocalyptische scène uit Talbots Batmanverhaal *Mask*.

Panel in potlood uit *The Tale of One Bad Rat*, Talbots nieuwe project.

Kun je ons vertellen waar je op het moment aan werkt?
Ik werk nu aan een graphic novel voor Dark Horse, *The Tale of One Bad Rat* getiteld. **Beatrice Potter** is één van de thema's van het verhaal. Zij is een bekende Engelse kinderboekenschrijfster en -illustratrice. De titel van het verhaal refereert aan haar boeken. Het hoofdthema gaat over de psychologische gevolgen van seksueel misbruik van een kind. De lengte van het verhaal wordt 110 pagina's en ik neem naast het schrijven en tekenen ook het kleurwerk voor mijn rekening. Waarschijnlijk geeft Dark Horse het eerst in vier losse delen uit, voordat ze het bundelen tot een album.

Wanneer gaat het verschijnen?
Later in dit jaar. Wanneer is nog niet bekend. Het is nog niet ingepland.

We kijken er reikhalzend naar uit.

(Vertaling: Karin Vlietstra)

Zijn vrienden op de middelbare school noemden hem Crisse **en onder die naam werd** Didier Chrispeels **bekend als striptekenaar. Hij werd geboren in Brussel, maar momenteel woont hij in Frankrijk in een kleine plaats in de buurt van La Roche sur Yon. Hier werkt hij aan de serie** *Het kristallen zwaard*.

In *Het kristallen zwaard*, **een fantasyverhaal, staan de vijf zintuigen en de zeven hoofdzonden centraal. Over deze vijfdelige serie en zijn liefde voor de Russische folklore spraken wij met Crisse toen hij voor een kort bezoek in Nederland was.**

De Zeven Hoofdzonden van CRISSE

*Crisse maakte in het verleden strips voor Robbedoes (*Ocean's Kings*) en Kuifje (*Nahomi*). Voordat hij echter een ingang vond bij de Brusselse jeugdbladen, debuteerde hij in het tijdschrift Spatial van* **Michel Deligne**, *een kleine Brusselse uitgever die halverwege de jaren zeventig, begin jaren tachtig een actief uitgavebeleid had. Deligne gaf veel tekenaars, die nu de nodige bekendheid genieten, de kans te debuteren. Behalve Crisse waren dat bij voorbeeld* **J.F. Charles** *en* **Marc Michetz**.

door
HANS POLS

Fantasy met meisjes

Crisse: Ik heb altijd graag fantasy getekend èn meisjes. Voor Deligne maakte ik de lange strip *Leila* – een verhaal dat zich afspeelt in de prehistorie – en veel korte verhalen. Bij Robbedoes en Kuifje hield men niet van fantasy, dus voor deze tijdschriften moest ik andere dingen maken. Pas bij Vents d'Ouest kon ik het soort strip maken dat ik echt graag maak: een fantasystrip met een leuk meisje in de hoofdrol.

Ik liet bij de redactie van Vents d'Ouest enkele tekeningen zien van Zorya, een fantasystrijdster. De redactie vroeg of ik ook een verhaal over haar had. Dat had ik niet en daarop bood één van de redacteuren – **Jacky Goupil** – aan om een verhaal te schrijven. Dit is *Het kristallen zwaard* geworden, zijn eerste scenario.

Bij Kuifje lukte het mij niet om met iets vernieuwends te komen. Uitgevers als Delcourt en Vents d'Ouest geven een tekenaar in dat opzicht veel meer kansen. Zij zijn bereid om risico's te nemen, om een ander soort strips uit te geven. Je krijgt als tekenaar bijvoorbeeld de kans direct in kleur te werken en om heroic fantasy te maken. Tot voor kort was heroic fantasy een vrijwel onbestaand stripgenre. Nadat *Op zoek naar de tijdvogel* (**Loisel**/**Le Tendre**) was verschenen ontstond echter een markt voor dit soort strips. De redacties bij Vents d'Ouest en Delcourt zochten vervolgens naar tekenaars die een heroic fantasy konden en wilden maken.

Het kristallen zwaard

Tot nu toe verschenen vier delen van Het kristal-

len zwaard: Het parfum van de Nurks, De blik van Wenlok, De greep van Mangrove, en De schreeuw van de Groes.

De verhaallijn van Het kristallen zwaard ligt al vast, maar over de precieze invulling van ieder deel praten Jacky Goupil en ik met elkaar, waarbij we allebei ideeën aandragen. Jacky schrijft de scenario's, waarbij hij zoveel mogelijk rekening houdt met wat ik graag wil tekenen.
Er zijn vijf boeken geplanned. In elk van de boeken staat één van de meesters centraal. Aan het einde van deel vijf is ons verhaal afgerond, maar het einde open. Goupil en ik kunnen dan, als we er later weer zin in krijgen, verder gaan. Eerst wil ik evenwel een nieuwe serie maken die ik zelf schrijf en waarvoor ik al een contract heb getekend.

Het kristallen zwaard *verhaalt, zoals zo vele fantasyverhalen van een queeste. In dit geval is het de queeste van Zorya, de strijdster van Aneith, de bewaakster van het pentakel van de vijf zintuigen. Het Kwaad is van plan de menselijke zintuigen te ontwrichten. Hij probeert zijn*

De zeven woorden uit *Het kristallen zwaard*.

doel te bereiken door de magiërs die de zintuigen bewaken stuk voor stuk te vermoorden. Zorya gaat op zoek naar de verschillende meesters en probeert het Kwaad tegen te houden. In de eerste delen gaat zij op zoek naar de meesters van het zicht, de reukzin, de tastzin en het horen. Tot nu toe heeft Zorya weinig succes gekend.

In het eerste boek moesten we in de eerste plaats een wereld scheppen. In deel twee breidt die wereld zich verder uit. Alle gebeurtenissen in één boek spelen zich telkens af in één nacht. Deel drie is bedoeld om de eerste twee delen te verklaren en om de deur te openen voor de delen vier en vijf. Dit derde deel is het centrum van het verhaal, waarin de richting van het verhaal wordt omgebogen. Het is ook een duidelijker boek dan de eerste twee slecht gedrukte boeken. De tekeningen waren in deze delen erg gedetailleerd, waardoor bij het drukken problemen ontstonden door het verschuiven van de foto's.

***Links*, Loretta en Harpeya verschenen in het derde deel van *Het kristallen zwaard*. In het tijdschrift *Dragon* verschenen ze in hun eigen strip.**

***Rechts, Nahomi, Het lied van Galadrielle*, mooie meisjes en fantasy.**

STOMMELING! IK HEB HET OVER DE KAT! ZO WIT ALS EEN ZOMER-WOLK!
NEE HÈ, JE BEGINT TOCH NIET WEER! WEG-WEZEN, ALS GREGOR ONS HIER ZIET, ZIJN WE DE SIGAAR.

***De gezellen van de Taiga*, tekeningen in Disney-stijl.**

Onvertaald

Crisse en Goupil zijn overigens boos op uitgeverij Oranje die de albums in het Nederlands heeft vertaald. In de Nederlandse versie zijn zeven woorden onvertaald gebleven die belangrijk zijn voor het verhaal.
Het gaat hier om fonetisch geschreven Franse woorden die de lezer informatie verschaffen over gebeurtenissen in het verhaal. Deze woorden hadden vertaald moeten worden omdat Nederlandse lezers de Franse woorden waarschijnlijk niet herkennen en daardoor een deel van het verhaal missen.

De woorden waar Crisse op doelt zijn 'envie' (afgunst), 'pares' (luiheid), 'avarice' (vrekkigheid), 'gurmandité' (gulzigheid), 'colère' (woede), 'orgueil' (hoogmoed) en 'luxure' (ontucht). Deze woorden duiden de zeven hoofdzonden aan. De hoofdzonden zijn volgens het katholieke geloof de veroorzakers van vele andere zonden (= inbreuk op de wetten van God). Op pagina 31 van De greep van Mangrove *wordt de betekenis van deze woorden verklaard.*

In *Het kristallen zwaard* gebruikt de meester van de woorden, het Kwaad, deze termen als hij de wereld een bepaalde richting op wil sturen. Noemt hij één van deze woorden dan roepen zijn volgelingen hetzelfde woord, waardoor in de wereld een bepaald, met de term verbonden gevoel wordt opgeroepen. Wanneer een personage bij voorbeeld 'luxure' (ontucht) roept op het moment dat hij een mooi meisje ziet, dan roepen anderen ook 'luxure'. Heel de wereld voelt zich vervolgens ontuchtiger.

Tekenstijl

In de loop der jaren is Crisses tekenstijl veranderd. Zijn strips voor zowel Deligne als voor de Brusselse jeugdbladen waren getekend in de open karikaturale stijl die kenmerkend is voor veel strips uit met name Robbedoes. Hierna maakte hij een tweetal stripverhalen in een statische, realistische stijl: De schaduwen van het verleden *en* Ungern Kahn. *Met Het kristallen zwaard lijkt hij in dit opzicht zijn draai te hebben gevonden.*

Mijn tekenstijl is beïnvloed door het soort strips dat ik maakte. In *Nahomi* en *Ocean's Kings* is mijn stijl vrij open. Daarna heb ik in *De schaduwen van het verleden* en *Ungern Khan* meer zwart gebruikt. In *Het kristallen zwaard* combineerde ik die twee stijlen door in de decors meer zwart te gebruiken en de personages te tekenen op dezelfde open manier als ik deed in de strips voor Kuifje. De personages zijn karikaturaal en de achtergronden zijn meer realistisch getekend.

Rusland

Voor Kuifje heeft Crisse ooit een verhaal in Disneystijl gemaakt. Uitgeverij Lefrancq geeft

dit verhaal – De gezellen van de Taiga- uit. *In eerste instantie was het een kort verhaal van 16 pagina's. Crisse breidde dit verhaal uit, zodat een albumuitgave mogelijk werd. Hij is bijzonder gesteld op* De gezellen van de Taiga, *vanwege de Russische thematiek.*

De gezellen van de Taiga is gebaseerd op de Russische volksverhalen. Baba Yaga komt er in voor, de heks in een huis op kippepoten, en de draken zien er 'Russisch' uit. Ik heb geprobeerd in dit verhaal de diepgang van de Russische volksverhalen te handhaven. Het is een verhaal voor kinderen, dat ook voor volwassenen de moeite waard is. Ik heb geprobeerd mijn gevoelens en ideeën in dit verhaal te verwerken zodat het op verschillende niveaus kan worden gelezen. Net als in alle fantasyverhalen behandelt dit verhaal

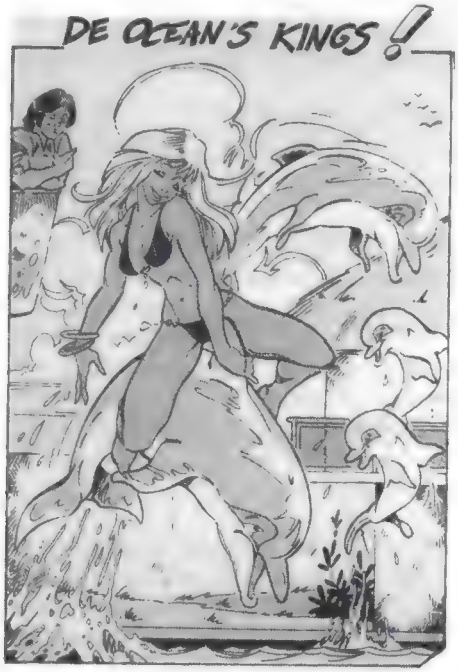

Crisses debuut in Robbedoes: *Ocean's Kings* uit 1978.

eveneens de eeuwige strijd tussen goed en kwaad.

Mijn verliefdheid op de Russische geschiedenis is voortgekomen uit het feit dat ik verliefd werd op een meisje van Russische afkomst, een prachtig meisje met mooie blauwe ogen. Ogen waarin ik Rusland zag. Ik hield van Rusland, het landschap, de kleren. Eigenlijk moet ik zeggen dat ik verliefd werd op het Rusland van mijn verbeelding. Ik ben nooit in Rusland geweest, maar ik ontmoette via dat meisje veel wit-Russen die naar Europa waren uitgeweken. Voor hen bestaat Rusland alleen in hun dromen. Het is het Rusland van voor de Revolutie, de tijd van de tsaren. Zij preken over een tijd die niet meer bestaat en die zij geïdealiseerd hebben.

Ik vind zo'n gemoedstoestand interessant. Als ik een strip zou maken over de Amerikaanse burgeroorlog zou hij geschreven zijn vanuit de optiek van de verliezers, de Zuidelijken. Dromers, mensen met irreële politieke idealen fascineren mij. Ook **Ungern Kahn**, de Mongoolse steppenheld uit de gelijknamige strip, was een dromer, een waanzinnige dromer die tot het uiterste ging. Daarom vind ik hem als personage zo veel interessanter dan een revolutionair. Ungern Kahn had een Romantisch ideaal, hij werd gefascineerd door de Russische geschiedenis. Ik hou van het verhaal dat ik over Ungern Khan heb gemaakt. Het is jammer dat het zo weinig succes heeft gehad.

Filmsterren worden striphelden. Duidelijk nagetekende foto's in *De schaduw van het verleden*.

Ungern Kahn

Ungern Khan is niet bedoeld als een vervolg op *De schaduwen van het verleden*. Dat laatste album is geschreven door mijn vriendin Natacha. Het was haar eerste verhaal en ik vond het eerlijk gezegd niet zo goed. Om de serie interessanter te maken stelde ik voor dat ik zelf een verhaal zou schrijven en tekenen als vervolg op *De schaduwen van het verleden*. Ik wilde met dit verhaal het verloop van de gebeurtenissen niet aantasten, zodat Natacha gewoon door kon schrijven aan wat dan deel drie zou worden. Ze was woedend en weigerde op deze manier verder te gaan. Een uitgever heeft toen voorgesteld om de opzet van *Ungern Kahn* te veranderen, zodat het een op zichzelf staand verhaal werd. Dat is niet goed gelukt, want het is heel moeilijk om een verhaal te maken dat een vervolg is op een ander verhaal, maar het niet mag zijn. Sommige gebeurtenissen uit *Ungern Kahn* zijn niet te begrijpen wanneer je *De schaduwen van het verleden* niet kent. Mede daardoor is het denk ik niet succesvol geweest.

Ik wil ooit nog eens een verhaal maken dat in dezelfde tijd speelt als *De schaduwen van het verleden* en *Ungern Khan*. Ik heb het idee dat tsaar Nicolaas II in 1918 niet vermoord is en daarover wil ik mijn opvattingen nog eens kwijt in een stripverhaal.

"IK BEN EVEN EENZAAM IN MIJN MONGOOLSE VOERT ALS PROMETHEUS WAS OP ZIJN ROTS IN DE KAUKASUS EEN WREED LOT GRUNST MIJ TOE
"ALTIJD DIE STRIJD DE ZEKERHEID VAN DE NEDERLAAG DOET ER WEINIG TOE "...
"WAT TELT IS HET ONAFWENDBARE LOT VAN DEZE MAN ROMAN FJODOROVITSJ FREIHERR VON UNGERN STERNBERG"

***Ungern Kahn*. Dromers, mensen met irreële politieke ideeën fascineren mij.**

Foto's

Crisse maakt voor zijn tekenwerk herhaaldelijk gebruik van foto's. Zo krijgt hij meer houvast. Verder tekent hij graag mooie foto's na. Soms ligt dit gebruik van foto's als voorbeeldmateriaal er echter dik bovenop. De tekeningen van deze verhalen leven dan niet, ze zijn statisch.

Dat sommige tekeningen statisch overkomen, is een automatisch gevolg van het gebruik van foto's. Daar kan ik weinig aan doen. Voor realistische strips als *De schaduwen van het verleden* en *Ungern Khan* zijn foto's reuze handig. Daarbij komt nog dat ik van nature geen realistische tekenaar ben. Mijn eigen stijl vind je meer terug in *Het kristallen zwaard*.

Ik zoek altijd naar foto's die aansluiten bij wat ik wil bereiken. Het is wel frustrerend om in een eigen tekening niet de perfectie te kunnen bereiken van een foto. Ik heb geen geduld om modellen na te tekenen. Van een levend model zou ik eerst foto's maken en

dan deze foto's als voorbeeld nemen voor het maken van de tekeningen. Een fotograaf heeft mij er op gewezen dat het ook een hele tijd duurt voordat een foto gemaakt kan worden. Het neemt namelijk enige tijd in beslag voordat hij vindt dat zijn model de juiste houding heeft aangenomen.

Populariteit

Crisse heeft lange tijd met weinig succes stripverhalen gemaakt, aanvankelijk voor kinderen, daarna voor volwassenen. Met Het kristallen zwaard *is hierin verandering gekomen. De serie is in Frankrijk succesvol – per deel worden daar zo'n 25.000 exemplaren verkocht – en ook in Nederland loopt de strip vrij goed. Volgens Crisse is het succes van de fantasystrips te danken aan de groeiende populariteit van de fantasyspelen.*

In Frankrijk (en in Nederland. HP) ontdekt men nu de rollenspelen. Dit soort boeken sluit aan bij die trend, dat verklaart de populariteit. Veel lezers van fantasystrips zijn ook spelers. Ze identificeren zich met één van de personages en proberen de loop van het verhaal te raden, net zoals dat in fantasyspelen gebeurt.

Eigenlijk zijn de verhalen in dit genre altijd hetzelfde: de queeste van de held of helden om de wereld te redden. Ik heb nooit heroic fantasy gezien, geborduurd op een ander stramien. De omgeving is in dit soort verhalen eigenlijk belangrijker dan het verhaal zelf. Het is ook het leukste om daaraan te werken.

Als maker van dit soort fantasystrips heb je veel vrijheid om te tekenen wat je wilt tekenen. Ik kan op mezelf terugvallen en nagaan wat ik graag teken: meisjes en fantasy. Ik werk nu aan een eigen verhaal, in de sfeer van *Blade Runner* en *Terminator*, met veel fantasy en sexy meisjes. Zo kan ik de lezers laten zien wat ik het beste kan en het liefste doe.

Bibliografie

1975 - Corentin: De drie parels van Sa-Skyia (gedeeltelijk en op scenario van Jean van Hamme, Lombard)
1985 - Nahomi 1: De tovernoten (gedeeltelijk op scenario van Michel de Bom, Lombard)
1986 - Krim 1920-De schaduw van het verleden (op scenario van Natacha, Armonia)
- Nahomi 2: Het poeder der vergetelheid (Lombard)
1987 - Nahomi 3: Het lied van Galadrielle (Lombard)
- Ocean's Kings (Armonia)
1989 - Ungern Kahn (Blitz)
1990 - Het kristallen zwaard 1: Het parfum van de Nurks (op scenario van Goupil, Oranje)
1991 - Het kristallen zwaard 2: De blik van Wenlok (op scenario van Goupil, Oranje)
1992 - Het kristallen zwaard 3: De greep van Mangrove (op scenario van Goupil, Oranje)
1993 - Het kristallen zwaard 4: De schreeuw van de Groes (op scenario van Goupil, Oranje)

Bits & Pieces

Sponsor

Vroeger was een sponsor een goedwillende suikeroom met wat overtollig wisselgeld. Dat stopte oom dan in één van zijn troetelkindjes. Zoals de plaatselijke padvinderij. Tegenwoordig is sponsoring onderdeel van het reclamebudget. Het geld moet meer opleveren dan het kost. Niets meer voor niets. Heeft dat iets met strips te maken? Ja, alles.

De laatste jaren verschijnen er steeds meer albums waarin plotseling iets geks gebeurd. Een voorbeeld. De Belgische Suske en Wiske vlogen opeens vanuit Zuid-Amerika pontificaal KLM. En het cartoonboek 'Lachen mag...' bevat een ongelooflijk slechte cartoon van een windmolen die een DC-9 van de KLM inhaalt. Het is duidelijk. KLM sponsort. En wil iets terugzien. En de auteur levert ietsie-pietsie van z'n onafhankelijkheid in.

Inmiddels zijn we in het volgende stadium beland. Sponsors willen voorschrijven wat er moet gebeuren. De suikeroom is regelneef geworden.

Stelt u zich eens het denkbeeldige geval voor van het OSL. Dit Oud Strijders Legioen wil z'n imago wat opkrikken. Ze betalen Harry Mulisch een ton. Die schrijft daarvoor 'De Aanslag 2'. Met veel OSL in de hoofdrol. Zou u dat literatuur noemen? Nee toch. Dat is een sponsored magazine. Zonder plaatjes.

Nou, in de stripwereld zijn we al veel verder. Het is immers kommer en kwel met de publikatiemogelijkheden. Je hebt een goed verhaal, maar niemand wil het hebben. Noch betalen. Dus ook geen brood op de plank.

Naar verluidt heeft het duo Kolk en De Wit hier iets op gevonden. De Keukenhof, ons nationale tulpendoolhof, betaalt hen 50.000 gulden. Voor het volgende deel van Gilles de Geus. Voorwaarde: het moet over de Keukenhof gaan.

U leest tegen betaling straks dus een 48 pagina's lange reclamefolder. Ongetwijfeld verschijnt er een Duitse vertaling 'Herman der Pruis' en een Japanse 'Sabul de Samoerai'. 'Voor onze buitenlandse vrienden', koeterwaalt dan zo'n sponsor. Wat wil een stripmaker nog meer! De kosten zijn vooraf ruimschoots gedekt. En je hebt direct het onderwerp al! Alleen nog een verhaal en wat tekeningetjes maken. Wat een luizenbaan, dat stripmaken.

Maar Kolk en De Wit hebben een probleem met die lullige tulpen. De tijd dringt. In paniek belden ze vorige week op. 'Ben', zei Witkolk, 'we kunnen maar geen scenario uit de pen laten lekken. Zo'n sponsoropdracht is wurgend voor je denkvermogen'.

'Maar die groene flappen maken een hoop goed hè', pestte ik terug.

'Hé, Bits, wij moeten ook eten. En die Teleaccursus levert haast niks op', piepte het duo.

'Tsja', zei ik, 'eigenlijk wil ik me er niet mee bemoeien. Dit is besmet werk'. Ruimhartig gaf ik toch de volgende scriptsuggestie. Gilles speelt verstoppertje tussen de bloembollen van de Keukenhof. Plots valt hij in een gat. Via de tijdmachine onder dit gat, belandt hij in wereldoorlog twee. Als een echte geus maakt hij een heuse hongerwinter mee. Gevangen in de voorraadschuur van de Keukenhof. Noodgedwongen vreet hij tulpebollen. Als hij zich als een soort Super Mario door de laatste tulpebol heeft heengevreten, komt hij in de volgende wereld. De hedendaagse Keukenhof. Einde script.

Even Hanco en Peter weer gebeld. Ze zijn dolenthousiast. Ze gaan onmiddellijk met het script aan de slag. Onmiddellijk? Ho, ho. Eerst wordt het tekstje even naar de sponsor opgestuurd. Stel je voor dat die het er niet mee eens is. Weer een deuk erbij in de onafhankelijkheid van de auteurs. Maar ja, geld vergoedt veel.

Twee dagen later al een fax uit Lisse. Leuk script. Prima aanwezigheid van de Keukenhof. Maar toch. Een kleine suggestie. 'Kan die relatie met dè oorlog eruit? We krijgen nogal wat Duitsers en Japanners hier. Die willen we niet kwetsen, snapt u?' Enigszins mokkend wordt wereldoorlog twee vervangen door de Tachtigjarige oorlog. Zo ontstaat een leuke relatie met de Geuzen. En veel Spanjaarden weten niet eens waar Lisse ligt.

Dag later. Fax uit Lisse. 'We realiseren ons dat het eten van tulpebollen een laatste redmiddel kan zijn voor Geuzen. Maar stelt u zich eens voor dat iedere bezoeker er één uit de grond haalt hier. Om thuis te proberen. Dat zou een ramp zijn. Wij suggereren u tulpebollen te doen vervangen door 'kaas uit het vuistje' of 'van zoethout gemaakte klompen'. Beide ook heel erg Nederland'.

Veertig faxen later resteert het definitieve scenario: Gilles loopt op klompen door een kaaspakhuis. Na het eten van het laatste kaasblokje verplaatst een goede fee hem naar de Keukenhof. Daar beheert Gilles, gekleed in Volendammer pofbroek, de plaatselijke molen. En gaat dag in, dag uit, met Duitsers en Japanners op de foto.

Ik heb Witkolk maar niet meer gebeld. De absolute sponsordood heeft nu ook de creativiteit van de stripwereld in z'n greep. En als stripliefhebber nu maar fijn deze albums aanschaffen. Met als risico dat Gilles de Geus weer album van het jaar wordt.

'Dat moet verboden worden', grom ik.

Die malloot van een Stripschapprijsvoorzitter raad ik daarom aan, vast plaats in te ruimen voor de jaarprijs voor het meest gesponsorde album. De prijs bestaat uit een bronzen plastiek dat een geknevelde stripmaker uitbeeldt. En een boete van 5000 gulden.

Ben Bits

Erika Raven: 'Ik begin opnieuw bij nul, dit is weer een eerste stap'

ZIMBABWE

een nieuwe strip uit 1984

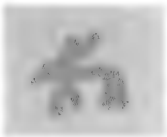

Het album lijkt mooi gekopieerd maar is in feite heel netjes gedrukt. Het beslaat 32 bladzijden in sfeervol zwart/wit, aan elkaar geniet en bijeengehouden met een zwarte plastic rug. Een fraaie omslag in grijs en zwart met een bruine steunkleur completeert het geheel. Het album is verpakt in een bruin, goedkoop en sober doosje van karton met daarop het zelfgemaakte etiket 'Zimbabwe', alsof een verdwaalde avonturier het achteloos in Afrika heeft gepost. Het is het nieuwe album van Erika Raven**, Bronzen Adhemar-laureate in 1987 en nu zes jaar later terug bij af. Ze heeft immers de draad opgepakt van een strip van goed acht jaar oud. Alsof het zelf in elkaar knutselen van luxe-edities zo leuk is. Het stripavontuur van de dan 19-jarige** Erika de Ceukelaire **begint eigenlijk in 1987 en eindigt voorlopig in 1984. En daar heeft het zelfs 1993 voor moeten worden! Een beetje ingewikkeld? Allicht.**

In december 1987 overhandigt **Nicole van Goethem** – in dat jaar Oscarwinnares voor de beste animatiefilm – in De Warande in Turnhout de Bronzen Adhemar, voor een beloftevol debuut, aan een dolgelukkige **Erika Raven**. Bij uitgeverij Den Gulden Engel (de naam leek achteraf zeer goed gekozen) was zojuist *Moessonregens* uitgekomen. Een verhaal over een journalist in de jungle, geschreven door **Marcel Rouffa**. Met het vervolg hierop, *De Stad van de Engelen*, was voor Erika Raven de koek gelijk op. Den Gulden Engel ging failliet en Erika's stripcarrière leek voorbij. Nieuwe uitgevers kwamen niet aan de deur en als Erika zelf ergens langs ging deed niemand open. Alleen Casterman zette de deur even op een kier. Nu, in 1993, moet ze in eigen beheer een album uitgeven, *Zimbabwe*. In dit boek zijn twee korte verhalen opgenomen. Het eerste verhaal is al in 1984 in een extra nummer van het maandblad Wordt Vervolgd verschenen. Het tweede deel, *Ebbekopje*, is onlangs voltooid.

Wie het niet zo omvangrijke oeuvre van Erika Raven kent, hoort achter de palmbomen de helikopters al klapperen. De jungle klopt als een opgejaagd hart. Rebellen en spionnen. Diepliggende ogen, ongerepte wildernis, geweerschoten, mooie zwarte en blanke mensen. Actie. In *Zimbabwe* raakt een piloot in een chaotische situatie verzeild en loopt daar Ebbekopje tegen het lijf. Zij, een zwarte vrouw, is actief bij de rebellen. Hun strijd kost geld en Ebbekopje besluit de piloot voor een overval op een goudtransport te gebruiken. Een blinde liefde ontluikt maar wordt door een dubbelspion aan flarden geschoten.

Het *Verschueren Groot Geïllustreerd Woordenboek* zegt over Zimbabwe: 'groot huis van steen, bouwvallen van een tempel voor verering van de voorvaderen'. **Erika Raven**: 'Zimbabwe is een ruïne in het land dat vroeger Rhodesië heette. Iedereen kent de klassieke ruïnes, de ruïne van Zimbabwe kent niemand. Een ruïne met veel legendes, voodoo-praktijken en zo. Ik wilde eigenlijk alleen maar die ruïne tekenen, maar in 1984 ben ik de actualiteit uit gaan pluizen en ben ik die elementen ook gaan gebruiken. Verder zijn in Zimbabwe veel goudmijnen en ook dat paste in mijn kraam. Ik heb de Italiaanse tekenaar **Hugo Pratt** goed bestudeerd en hij gebruikt altijd drie belangrijke elementen: het avontuur, de mystieke vrouw en een legende. Ik weet hoe Pratt verder in elkaar zit, vooral wat betreft de politieke achtergronden. Bij Pratt is alles juist.'

Ebbekopje is dus die mystieke vrouw, aantrekkelijk, schrander, strijdvaardig, een durfal.

Ik had het beeld van iemand die politiek

geëngageerd is maar die zich ook in de wereld van het bijgeloof beweegt. Het was mijn bedoeling een groot aantal verhalen met dit personage te maken maar dat is er dus nooit van gekomen. Het tweede verhaal – *Ebbekopje*– is het enige vervolg op *Zimbabwe*. Ik heb er ooit een originele plaat van weggegeven omdat ik niet meer verwachtte het ooit nog uit te geven.

Heeft het zin **om nu iets uit te geven dat al uit 1984 stamt?**
Mijn vriend George gaf me de raad om het uit te geven, als een acte de présence. Ik werk

door
PATRICK VAN GOMPEL

nu bij de belichtingsfirma Aero-Physics, aan deze uitgave verdien ik geen cent. Economisch gaat deze uitgave net, psychologisch laat ik zien dat ik als auteur weer bezig ben. *Zimbabwe* heeft een beperkte oplage van duizend exemplaren, het is bedoeld voor een select publiek.

Je hebt de Bronzen Adhemar **gehad, je uitgeverij ging failliet en andere uitgeverijen vond je niet. Is strips maken een hobby gebleven?**
Het maken van strips vertrekt altijd uit hobbyisme. Voor deze uitgave moest ik weer van alles uit de kast halen. Het basisconcept was er en het tweede deel heb ik erbij getekend. Dit album is opnieuw een eerste stap, mijn volgende werk kan weer iets meer zijn. Na alles wat ik heb meegemaakt begin je aan jezelf te twijfelen; op den duur denk je: kan ik nu helemaal niets meer?

Casterman heeft toch al die tijd belangstelling **gehad voor je werk?**
Ik ben al jaren in onderhandeling met Casterman, maar het duurt allemaal zo lang. Ik ben nu bezig met *Ripley*, een strip over een helikopterpilote die ooit in Kuifje is verschenen. Het was de bedoeling daar nog eens een reeks van te maken maar het evolueert allemaal. Mijn heldin is het hoofdpersonage geworden en is als zodanig niet meer onfeilbaar. De bijfiguren worden allemaal belangrijk en krijgen een eigen karakter, iets wat ik vroeger niet had in mijn werk. Een eerste test was *Spinrag* in het maandblad Wordt Vervolgd.

Ripley **heeft als achtergrond Maleisië. Ripley, twee andere piloten (twee broers) en een fotografe raken verzeild in een gewapend conflict. Na een bomaanslag waarbij één van de broers omkomt voelt Ripley zich verantwoordelijk voor zijn dood.**
In *Ripley* draait het om twijfels over het verantwoordelijkheidsgevoel. De figuren zijn een speelbal van hun omgeving en uiteindelijk is daar niets aan te veranderen. De acties in de strip moeten de karakters verklaren.

Probeer je het niveau **van** *Pratt* **te halen?**
Pratt is sterk omdat hij zoveel heeft meegemaakt. Hij is zo echt. Ik heb niet veel meegemaakt. Ik moet heel veel fantaseren, me goed documenteren, me goed trachten in te leven in mijn personages. Misschien is er een piepkleine vergelijking te maken met de strip *Jessica Blandy*. De hoofdpersoon evolueert in de reeks. Ze blijft niet hetzelfde poppetje. Ze verandert sterk op een logische manier. Ik teken graag. Ik wil graag Azië eens zien, op zoek naar het echte.

Ideeën genoeg, begrijp ik.
Als ik het financieel aankan, zou ik een boek uit willen geven met een verhaal over twee wijken. Een sjieke wijk en een fabriekswijk. De laatste is de nuttige wijk, de gevangeniswijk van het andere stadsdeel. Geen Bayrut, geen politiek verhaal maar compleet psychologisch, zo van: hoe reageer ik op zelfbehoud?, hoe geraak ik in de betere wijk? Een verhaal over menselijkheid of het ontbreken ervan, over mensen die alles voor je doen maar je dan toch laten vallen. Het wordt geen aanklacht, het wordt zelfs geen verwijt, het zal gewoon een observatie zijn van mensen zoals ik ze zie. Ik wil visueel iets uitbeelden, zonder tekstvakjes om iets uit te leggen. Nee, ik wil tekenen zoals een cineast, die nooit iets onnodig zal filmen.

Zimbabwe wordt in eigen beheer door Erika Raven uitgegeven. De oplage is duizend exemplaren. Er is ook een speciale uitgave: 24 boeken zijn genummerd en gesigneerd. Daarbij hoort ook een ingekaderde originele pagina uit het boek. Dit collectors-item moet een bedrag tussen de Bfr.12.000 en Bfr.15.000 opbrengen (f600-f750), afhankelijk van de originele pagina.
Ripley *is bijna af en zal waarschijnlijk bij Casterman verschijnen.*

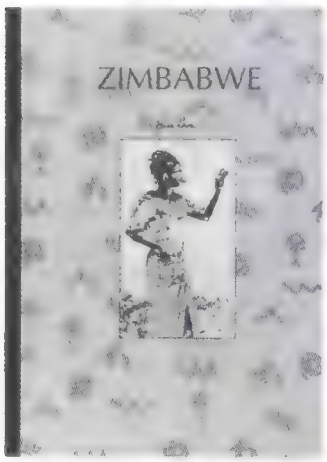

Zimbabwe

Raven
Erika Raven 1992
ISBN: 90-74592-01-5
Prijs f17,95 / Bfr.360
(32 pagina's, zwart/wit, s.k.)

'Passies blijven, ook al sluimeren ze lange tijd.' Een treffend slot voor een achterflap van een 'teken van leven'. Een gelukkig uitpakkende passie, want met Zimbabwe heeft **Erika Raven** een indrukwekkende come-back gemaakt. Zelden verschijnt een stripalbum in eigen beheer dat de grote stripuitgevers het schaamrood op de kaken zou moeten jagen.
Zimbabwe vertelt in twee hoofdstukken (*Zimbabwe* en *Ebbekopje*) het verhaal van een ZIPRA-strijdster of opstandelinge, afhankelijk van je gezichtspunt en je sympathieën natuurlijk. Ebbekopje wordt zij genoemd en Raven voert je mee in een dodelijke strijd waarin goed en kwaad niet meer duidelijk van elkaar te onderscheiden zijn. Ebbekopje is diep in haar hart 'een goeie', maar toch. Het duurt even voor je daarvan overtuigd raakt en dan loopt het, voordat je het in de gaten hebt, schokkend af.
Raven situeert het tweede hoofdstuk in 1984: Zimbabwe is allang geen Rhodesië meer en **Ian Smith** is vertrokken. De zwarte bevrijdingslegers zijn samengevoegd door de nieuwe zwarte regering, maar de ZIPRA blijft de nieuwe regering bestoken. Het is burgeroorlog in deze Afrikaanse modeldemocratie, veroorzaakt door etnische conflicten. Vooral in dit laatste opzicht – politieke instabiliteit als inspiratiebron – waart de geest van **Hugo Pratts** *Corto Maltese* hardnekkig rond en leest over je schouder mee. Het is niet storend, ik houd wel van gezelschap dat het evenwicht tussen welkom zijn en wegwezen goed aanvoelt. Er is een groot grijs gebied tussen geïnspireerd zijn door en klakkeloze navolging van, nietwaar? Net als Pratt tekent Raven zwarte mensen zonder terug te grijpen op de welbekende en doodsaaie clichés. Toch heeft zij oog voor de verschillen die er natuurlijk zijn en weet zij echte personages neer te zetten. Dat getuigt van een blik die verder reikt dan die van menig tekenaar die genoegen neemt met kroes haar en dikke lippen.
Raven heeft duidelijk een sterk gevoel voor timing en drama. Zimbabwe is werkelijk nergens traag: het boeit tot het laatste plaatje, en eigenlijk nog verder. Een meesterwerk zonder kritiek is vanzelf onbestaanbaar. De naam Ebbekopje bij voorbeeld steekt nogal vreemd af bij de andere tamelijk Engels klinkende namen. Waarom heeft Raven geen consequente lijn doorgevoerd en bij voorbeeld de Westerse piloot Hal Brian 'vliegeniertje' genoemd? Of zou dat ons lezers toch te ongeloofwaardig in de oren klinken?
En nu we toch bij het vliegwerk aangeland zijn: Brian met-de-bedenkelijk-wisselende-sympathieën komt tamelijk karakterloos over. Wellicht was dat de bedoeling van Raven, dat weet ik niet. Zolang Corto Maltese echter niet als model voor hem gold, vind ik het best zo.
Zimbabwe is een fijn en gedetailleerd getekend werk, het verhaal is goed gedocumenteerd en spannend. Alle reden dus om uit te zien naar wat Ravens' terugkeer in de stripwereld ons verder zal brengen. Ik zou zeggen: koop Zimbabwe, niet uit liefdadigheid, maar gewoon omdat het een prachtalbum is!

AD

****

Het Land van Langvergeten deel 5

Ariadne

Na vijf jaar eindelijk weer een nieuw album. De hoofdpersoon Thierry Jolinon raakt in de ban van de even mooie als geheimzinnige Ariadne...

ƒ 29,95
550 Bfr.

Franka deel 11

De vlucht van de Atlantis

In het nieuwe album gaat Franka op zoek naar een reusachtige vliegboot. Wederom veel spanning en mysteries.

Behalve de softcover is er ook een luxe uitgave met daarin extra het korte verhaal *Eerlijke Eddy*, schetsen en documentatie. Deze luxe uitgave kost *ƒ* 49,95.

ƒ 9,95
195 Bfr.

BIG BALLOON

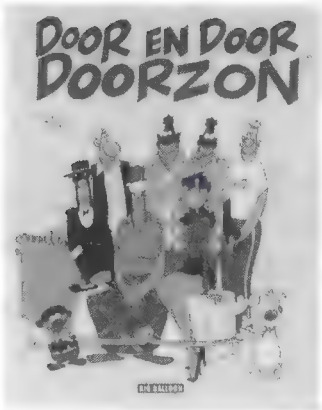

De familie Doorzon 16: Door en door Doorzon

De Jager
Big Balloon 1992
ISBN 90-542-5472-6 (h.k.)
ISBN 90-542-5462-9
Prijs f17,95/Bfr.360 (h.k.)
f 9,95/Bfr.195
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

De familie Doorzon is de Nederlandse samenleving in het klein. **Gerrit de Jager** bespot in deze strip al jaren op milde toon deugden en ondeugden, misstanden, afwijkende gewoonten en actuele gebeurtenissen in Nederland. De Doorzon-albums hebben zich daarbij ontwikkeld tot ware hekelschriften.
De Jager kan goed op de actualiteit inhaken doordat hij iedere week een Doorzon-aflevering voor Nieuwe Revu maakt. In deel 16 – *Door en door Doorzon* – zijn onder meer grappen terug te vinden over de Dienst Omroepbijdragen, de WAO-problematiek, Maartje 't Hart, biobakken en de discussie over de aanpassing van buitenlanders. Daarnaast zijn de gebruikelijke gags opgenomen over bij voorbeeld pornovideo's, hoerenlopen, de immer mislukkende pogingen van John Doorzon om de hond te elimineren en de maffioso-praktijken van Ronnie.
Door en door Doorzon werd vorig jaar genomineerd voor één van de Jaarprijzen van Het Stripschap, namelijk het Album van het jaar 1992 van Nederlandse origine. Dat is niet zonder reden geweest. Het niveau van de gags in dit zestiende deel is namelijk van bijzonder hoog gehalte. Door zijn vele spitsvondigheden en gevoel voor detail herkent de lezer in De Jager een groot satiricus. Het toegankelijke tekenwerk en de sterke dialogen maken het plaatje compleet: *Door en door Doorzon* is een ijzersterk album.
Tot slot een greep uit de vele hoogtepunten: de grap over de biobakken (gescheiden afvalinzameling waarbij uiteindelijk alles op één vuilnisbelt wordt gekieperd) de WAO-grap rond keuringsarts Dr. Lubbers en het geniale samenspel tussen het vertonen van een pornovideo, het daarbij aanzetten van een voetbalverslag op de radio en het commentaar bij dit alles van John en Arie.

RS

****

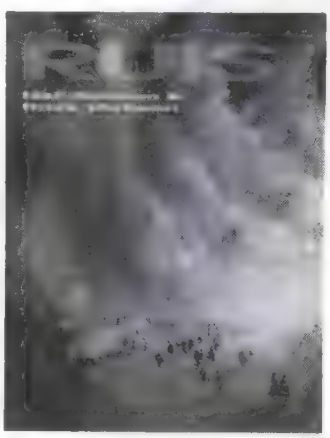

Ruis

McKean & Gaiman
Sherpa 1992
ISBN 90-72995-55-4
Prijs f34,95 / Bfr.699
(80 pagina's, kleur, s.k.)

Ruis is een fascinerend boek. Het verhaal over de doodstrijd van een filmregisseur boeit echter niet. En van wat er van **Neil Gaiman**s verhaallijnen opdoemt, is moeilijk een vlechtwerkje te maken. Tegenwoordig is het bon ton in de literatuurkritiek om structuuranalyse, semiotiek en deconstructivisme te gebruiken als de magische hoge hoed: leegte is niet erg. Het gaat er niet om wat de betekenis van taal of teken is; alles hangt af van wat in iets gezien kan worden. Kortom, achter deze strip gaat een modieus gedachtengoed schuil. Dat wordt 'postmodern' genoemd.
Ook de tekeningen en de platen die de hoofdstukken onderling verbinden, zijn helemaal van deze tijd. Onderwaterspecialist **Cousteau** zou absoluut gorgelend wild zijn van de intermezzo's. Hard, scherp en afstandelijk is **Dave McKean**s stijl. Fosforescerend ongezond. Maar het is net iets te veel. Allemaal net iets te echt om onecht te lijken en omgekeerd. Te zeer van nu om op de eeuwigheid te slaan. Toch intrigeert *Ruis* mateloos. Waarom?
Zelden dobberde die vraag zolang in mijn achterhoofd. Antwoord: het is een lucide strip. Enerzijds is *Ruis* onbedoeld een dieptepeiling naar de twijfelachtige werkelijkheid van het postmodern gezever. Anderzijds is het een mooi boek, een fascinerende goedgemaakte kijkdoos. Om beide redenen is het de enige strip, die ik de laatste tijd meer dan één keer heb gelezen. Steeds grinnikte ik vermaakt.

HM

***

Woogee 1: Een schijnwereld

Benn
Dargaud 1992
ISBN 90-6793-323-6
Prijs f9,95 / Bfr.195
(60 pagina's, kleur, s.k.)

Als baby wordt Woogee door zijn ouders te vondeling gelegd. Wanneer hij tijdens de crisisjaren in New York opgroeit en als voddenraper de kost probeert te verdienen droomt hij maar van één ding: zijn miserabel bestaan inruilen voor de glitter en glamour van Hollywood. Al zijn dromen lijken de bodem ingeslagen te worden als hij het slachtoffer dreigt te worden van smerige praktijken. De inspecteur die met het onderzoek belast is, vat echter sympathie op voor de brutale Woogee en helpt hem op ongebruikelijke wijze uit de puree. Zo is Woogee uiteindelijk toch in staat om zijn droom te verwezenlijken en bij de film te gaan werken.
André Benn is een jong en talentvol tekenaar. Zijn losse, ongedwongen stijl oogt heel plezierig. Vooral in de uitvergrote stadsgezichten van New York die her en der in het boek voorkomen levert dit mooie beelden op.

Het is eigenlijk ook het tekenwerk dat dit album erdoor sleept want het scenario heeft niet zo gek veel om het lijf. De karakters zijn gemodelleerd naar standaardtypes die uit Amerikaanse films en tv-series overbekend zijn. Weinig vernieuwend is ook het gegeven van een zelfbewuste jongen die in het nastreven van zijn 'American Dream' door schurken gedwarsboomd wordt. Verder lijkt het alsof een album van 60 pagina's voor Benn net iets te veel van het goede is geweest. Halverwege stokt het verhaal een beetje om pas bij de ontknoping weer wat vaart te krijgen.
De tekortkomingen van het scenario nemen echter niet weg dat *Woogee* een prettig leesbaar boek is. Zonder hoogdravende pretenties schotelt Benn de lezer een vermakelijk en onderhoudend avontuur voor. Reden genoeg om naar het tweede deel uit te zien.

TB

***

Betty Brisk 1: Het oog in de hemel

Nedjar
Dargaud 1992
ISBN 90-6793-331-7
Prijs f9,95 / Bfr.198
(68 pagina's, kleur, s.k.)

Na het mondiaal ineenstorten van bamboe- en ijzeren gordijnen en muren waarachter het ware socialisme nog werd gekoesterd, resten slechts een paar vlekken op de wereldkaart waar die-hards het volk via indoctrinatie naar de socialistische zege willen leiden. Cuba is zo'n

voorbeeld waar imperialisme als een vloek wordt ervaren. Op één van de talloze eilandjes rondom dit grote eiland spoelt een schipbreukelinge aan. Van meet af aan wordt zij verdacht van spionage voor de Verenigde Staten van Noord-Amerika. Het prototype van de sadist maltraiteert het fraai gevormde wezen, maar door list en bedrog weet zij steeds weer het vege lijf te redden. Geen zee gaat haar daarbij te hoog.
Alsof het niets is, schiet zij haar antagonisten af. In haar, waar dan ook, geoefende handen wordt zelfs een schaar een moordtuig. Stijgt het water haar echt tot de lippen dan is daar de mysterieuze wetenschapper, die het vrouwtje redt uit handen van die vermaledijde communisten. Ademloos door het niet aflatende geweld dreigt onze

schone heldin aan het eind van het verhaal ten onder te gaan, maar zie: de natuur in de vorm van een windhoos redt haar uit de klauwen van een volledig ontspoorde vijand.
De zeer drukke strip, getekend door **Pierre Nedjar** in een semi-realistische stijl en in de zogenoemde 'klare lijn', doet sterk denken aan *Franka*, de heldin van **Henk Kuijpers**. Het flinterdunne verhaal is het best verteerbaar door de gechargeerde situaties vol humor te aanschouwen, dan vergeet de kijker/lezer dat epigonisme nergens toe leidt. Grafisch is het wel degelijk een geslaagd produkt met oog voor details en fraaie decors. Het formaat is fors en de omslag is suggestief; kortom de vormfreaks komen aan hun trekken.

RB

**

De Minotaurus

Davison
Sherpa 1992
ISBN 90-72995-57-0
Prijs f 34,95 / Bfr.699
(80 pagina's, kleur, s.k.)

Al Davison is een Britse stripauteur, die ernstig gehandicapt ter wereld kwam. Als geen ander weet hij hierdoor wat het is om overal en altijd achtervolgd te worden door blikken vol argwaan als gevolg van een afwijkend uiterlijk. Hierover nu gaat zijn strip *De Minotaurus*.
De mythologische Minotaurus was half mens, half stier en had een abominabele reputatie. 'Het' zou mensen eten. De lelijkerd Banshee, om zijn uiterlijk gemeden als de pest, leert door middel van een dagboek de andere kant van dit uitzonderlijke wezen kennen. Net als hij werd het verguisd om het simpele feit, dat het er anders uitzag dan gebruikelijk voor een mensenkind. Door bestudering van de 'ware' geschiedenis van de Minotaurus en door de ontmoeting met andere brave burgers die zich van de 'ware' aard van deze exponent van de Griekse mythologie hebben vergewist, leert Banshee zichzelf accepteren zoals hij is. Of eigenlijk: hij leert zich niks aan te trekken van de bekrompen achterdocht van de goegemeente.
Op zich is dat geen wereldschokkende boodschap, natuurlijk. Ook is hier geen sprake van een verhaal, dat je bij de strot grijpt. Maar de dramatische timing en meer nog het voortdurend aanpassen van de tekenstijl aan de sfeer en emoties van het moment, maken *De Minotaurus*

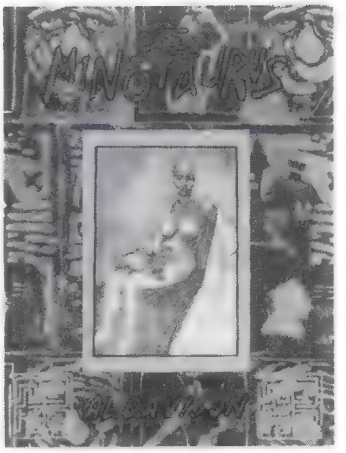

toch tot een opwindende stripbelevenis, een trip bijkans. Al Davison beheerst diverse technieken en stijlen tot in de finesses en daarvan weet hij als verteller zo goed gebruik te maken, dat hij de lezer bij vlagen overdondert.

NU

***

De stellingen van Morcom

Peeters & Goffin
Arboris 1992
ISBN 90-343-2429-X (h.k.)
ISBN 90-343-2428-1
Prijs f 18,95 / Bfr.390 (h.k.)
f 9,95 / Bfr.195 (s.k.)
(48 pagina's, kleur, h.k. & s.k.)

Na de verschijning van *Plagiaat* en *Le Signe de Lucifer* staken tekenaar **Alain Goffin** en tekstschrijver **Benoît Peeters** wederom de koppen bij elkaar om

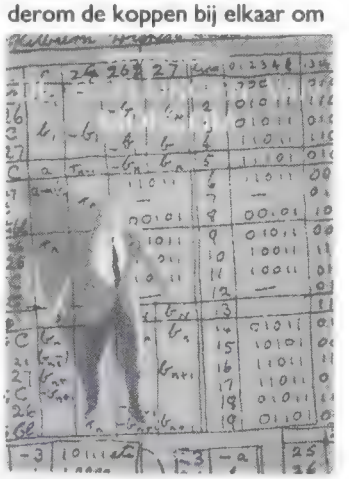

een nieuw album te maken. Het resultaat, *De stellingen van Morcom*, mag er wezen. De tekeningen zijn in strakke lijnen uitgevoerd en opgevuld met stemmige kleuren. Zij laten de Westerse wereld van de jaren vijftig en enkele karakteristieke personen zien. Dat de gezichten van de personages weinig emoties tonen is niet erg; het past wel in het droge, soms bijna wetenschappelijke, detectiveachtige verhaal.
Schrijver Peeters (inderdaad, die van de Duistere Steden) heeft zijn best gedaan een ingewikkeld verhaal zo simpel mogelijk te vertellen. Dat hij daarbij niet in neerbuigende schoollesjes vervalt mag knap genoemd worden, zeker gezien de historische, wiskundige en technologische begrippen die hij nodig heeft om het plot duidelijk te kunnen brengen.
Het charmantste aan het album is dat de stemmigheid van de tekeningen en de droge materie, die noodzakelijkerwijs voor het plot moet worden uitgelegd, geen afbreuk doen aan de vaart en de spanning van het verhaal. *De stellingen van Morcom* is een boek dat met aandacht gelezen en bekeken moet worden en deze inspanning meer dan waard is. Intelligent amusement!

HW

***

Jack the Ripper

Ortiz & Segura
Loempia 1992
ISBN 90-6771-272-8
Prijs f 16,90 / Bfr.295
(76 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Inmiddels is ze bijna onafzienbaar; de rij figuren met een meer dan gezonde belangstelling voor het al dan niet op rituele wijze om hals brengen van de medemens. In die lange traditie, die naast bij voorbeeld gestoorde keizers van het oude Rome, even gemakkelijk plaats biedt aan de moderne cirkel-

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SOEMBAWASTRAAT 54A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

Stripwinkel Blunder
Oudegracht 203
3511 NH Utrecht
Telefoon/Fax:
030-311461
Blunder Bestelhuis
Postbus 14144
3508 SE Utrecht

STRIPSPECIAALZAAK
'OUD & NIEUW'
IN- EN VERKOOP VAN NIEUWE EN TWEEDEHANDS-STRIPS
TEL. 01820-26967
WILHELMINASTRAAT 52, GOUDA
MET EEN NEUS VOOR STRIPS!

zaagmoordenaar, neemt **Jack the Ripper** een bijzondere, welhaast spreekwoordelijke plaats in. Hij kan gezien worden als de eerste moderne psychopaat, in die zin dat hij zijn reputatie minder te danken heeft aan het aantal door hem naar gene zijde geholpen mensen, dan aan het aantal keren dat zijn daden breed uitgemeten zijn in de media.

De roem van de moderne 'Serial Killer' is, net als het succes van bij voorbeeld een boek of een film, in de eerste plaats afhankelijk van de hoeveelheid publiciteit. Wellicht is het wel deze verwantschap die zoveel schrijvers, scenaristen en tekenaars doet afdalen in de donkerste krochten van de menselijke geest, om vervolgens tevoorschijn te komen met hun persoonlijke variant op het Jack the Ripper-thema. Aan hun fantasie zijn onderhand meer seriemoordenaars ontsproten dan ooit in het echt hebben rondgewaard. Jack the Ripper, nooit positief geïdentificeerd en toch wereldberoemd, biedt een ideaal vehikel voor die bizarre bedenksels.

Aan de vele gedaantes die hij al had, wordt door **José Ortiz** en **Antonio Segura** nog eens een tiental toegevoegd. In dit album is het de geest van Jack the Ripper die als een duivel bezit neemt van uiteenlopende personages en hen aanzet tot de ene gruweldaad na de andere. Dit is een misschien niet veelbelovend, maar toch aardig uitgangspunt en de situering van het verhaal in slecht verlichte buurten van het negentiende-eeuwse Londen is aan Ortiz wel besteed.

Ortiz, die zijn sporen verdiend heeft in bladen als Creepy en 1984, is niet direct een veelzijdig tekenaar, maar hij beheerst zijn specialisme tot in de puntjes. Het is een stijl die bewust obscuur is en niet elk tafereel in één oogopslag overzichtelijk maakt. Een dergelijke stijl kan de verbeelding prikkelen, maar draagt het gevaar in zich al snel in een algehele vaagheid te verzanden. Om dat te voorkomen is een goede tekst bittere noodzaak. In dit album is daarvan echter helaas geen sprake. Of dit tekstschrijver Segura moet worden aangerekend, dan wel de vertaling door uitgeverij Loempia, is niet duidelijk. Jammer is het wel, want wat nu overblijft is niet meer dan een redelijk album.

**

SR

Molly Manderling

Micheluzzi
Loempia 1992
ISBN 90-6771-283-3
Prijs f 16,90 / Bfr.295
(44 pagina's, zwart/wit, s.k.)

Deze strip van de begin negentiger jaren overleden **Attilio Micheluzzi** stamt uit 1982 en behoort te worden geplaatst in een historische context.

Het is voorjaar 1888 als de Engelse arts en chirurg Molly Manderling op weg is naar haar stage bij een bekend Duits geleerde. Tijdens een overnachting in een herberg wordt haar hulp ingeroepen door een dodelijk gewonde man. Pal voor zijn dood geeft hij haar een ring. Daarna, onder het slaken van de kreet

'Austerlitz', geeft hij de geest. Vanaf dat ogenblik heeft Molly geen moment rust meer. In de stad waar zij stage loopt, wordt zij onophoudelijk lastig gevallen door lieden, die weten dat zij van de dode man een ring heeft gekregen. De ring in kwestie is echter door Molly tijdens de treinreis naar haar plaats van bestemming in een vlaag van altruïsme weggegeven aan een onbekend meisje. Gedwongen door de omstandigheden raakt zij ongewild betrokken bij intriges aan het hof van de grootheid van het Duitse prinsdom. Tot haar schrik blijkt ook haar hooggeleerde professor bij een complot tegen de zittende vorst te zijn betrokken. Antwoord in deel 2.

De realistische tekeningen van Micheluzzi, in een schetsmatige stijl, komen in contrasterend zwart / wit prachtig tot hun recht. Een lust voor het striplieffhebbersoog. De tekst is echter teleurstellend. Wellicht dat de vertaling/bewerking uit het Italiaans naar het Vlaams/Nederlands daar debet aan is; door het ontbreken van de originele tekst kan daar geen antwoord op worden gegeven. Hoe dan ook, het is ondanks deze handicap toch prima dat een uitgeverij het eerdere werk van deze stripkunstenaar onder handbereik brengt. Geniet van kijken naar die prachtige illustraties, want dat zijn het.

RB

**

Bran

Delaby & Vernal
Lombard 1993
ISBN 90-6421-940-0
Prijs f 24,95 / Bfr.495
(56 pagina's, kleur, h.k.)

Soms lijkt het of een scenarioschrijver zijn werk volstrekt niet serieus neemt en er maar op los fantaseert zonder ook maar een seconde na te denken over de logica of de aannemelijkheid van zijn verhaal. De bijdrage van **Jean Luc Vernal** aan Bran is daar een sprekend voorbeeld van. Mongolen, indianen en druïden lopen er door elkaar heen, de hoofdpersoon beleeft er onuitgelegde stupide visioenen en als klap op de vuurpijl wordt er in de laatste drie plaatjes een onbegrijpbare link naar het heden gelegd. En dat is dan ontsproten uit het brein van iemand die met **Hermann** aan *Jugurtha* heeft gewerkt!

De tekeningen van **Philippe Delaby** zijn van een minder triest kaliber. Zij zijn zeer realistisch, natuurgetrouw en bij vlagen zelfs fraai. Helaas missen zij een eigen karakter of visie waardoor ze op een bepaalde manier vergelijkbaar zijn met de gere-

"Dick Bos"
Strip speciaalwinkel & Antiquariaat

In- en verkoop van nieuwe, gebruikte en antiquarische stripverhalen

Junolaan 2
3054 PW Rotterdam-Hillegersberg
Telefoonnr.: 010-4613147

produceerde kitsch-schilderijen van het huilende zigeunerjongetje. Ook dat zou er, mits uitgevoerd met wat meer lef en creativiteit, best wel aardig uit kunnen zien.

HW

*

Rik Ringers: Zijn eerste speurwerk

Tibet & Duchâteau
Albatros 1992
ISBN 90-74513-03-4
Prijs f29,95 / Bfr.600
(48 pagina's, kleur, h.k.)

Rik Ringers is al albums geleden verworden tot een ergerniswekkend figuur die zelfs vergeleken met Kuifje een nog grotere braafhals is. Dit kleurloze karakter bezit geen graantje gevoel, laat staan een gezonde dosis humor. Tezamen met commissaris Bravemakers en zijn ook al zo deugdzame nichtje Nadine beleeft Rik Ringers avonturen die steeds ongeloofwaardiger worden.

Toch is er een tijd geweest dat de strip *Rik Ringers* zijn aardige momenten kende. De verhalen uit de begintijd waren nog fris van de lever en spannend bovendien. Voor degenen onder u die hier met nostalgische gevoelens aan terugdenken, heeft uitgeverij Albatros (van Rob Harren) een bundeling oude, korte verhalen uitgebracht onder de titel *Zijn eerste speurwerk*. Dit album is verschenen in een beperkte, genummerde en gesigneerde oplage van 2500 exemplaren.

In *Zijn eerste speurwerk* is nog niet eerder in boekvorm gepubliceerd materiaal opgenomen dat voornamelijk dateert uit het allereerste begin van de strip Rik Ringers. Naast korte stripverhalen bestaat dit album ook uit een aantal meer recente detective-raadsels in woord en beeld (beter bekend onder de titel *Rik Ringers gaat de uitdaging aan*).

Zijn eerste speurwerk is een interessante uitgave omdat de lezer aanschouwt hoe Rik Ringers verandert van een jonge speurder met padvindersallure in een detective met een macho-uitstraling. Daarbij valt op dat het tekenwerk van **Tibet** weliswaar tot een volwassen, herkenbare stijl is uitgegroeid, maar dat de grote lijnen dezelfde zijn gebleven. Zowel in zijn begintijd als in zijn latere verhalen gebruikt Tibet op iedere pagina veel plaatjes, maar houdt hij zijn tekeningen zo eenvoudig mogelijk. Tibet hanteert een heldere, weinig uitgesponnen tekenstijl met kale achtergronden en veelvuldig op de voorgrond tredende figuren. De verhalen zijn daardoor makkelijk te volgen. De tekenstijl van Tibet leent zich dan ook goed voor de korte strips met een hoog *Ellery Queen*-gehalte (wie is de schuldige en waarom?), waarin in een korte tijd veel duidelijk moet worden gemaakt.

Zijn eerste speurwerk is een lovenswaardig initiatief van uitgeverij Albatros om strips uit de oude doos opnieuw uit te geven. Het enige minpunt is dat alle oplossingen van de speurraadsels in het album staan vermeld, op één na. Dat is de oplossing van de opgenomen stripprijsvraag voor het weekblad Kuifje (1985), waarin Tibet en **André-Paul Duchâteau** een moordaanslag overleven. De daders van deze lafhartige aanslag blijven echter onbekend, althans voor mij. Wie het antwoord weet mag het zeggen!

**

RS

EN VERDER...

- ***Barokko*** *(Bacilieri, Casterman). De verhalen rond privédetective Barokko zijn vernieuwend, eigenzinnig en fraai neergezet. Zij wekken de indruk afkomstig te zijn van een zeer creatieve geest die zijn uiteindelijke vorm nog niet heeft gevonden. *** (HW)*

- ***Dick Herisson 5: De terugkeer van de zeedemon*** *(Savard, Dargaud). Detective Dick bindt de strijd aan met een oudtestamentisch monster. Hoewel het scenario wat 'overdone' lijkt boeit het spannende verhaal tot de laatste pagina, mede dankzij het fraaie tekenwerk. *** (TB)*

- ***Jungleboek*** *(Disney, De Geïllustreerde Pers). Voor het werkelijke Jungleboekgevoel moet je toch echt naar de bioscoop. Bij gebrek aan cinema is het wel leuk om het boek te lezen; de dierlijke creaties blijven grappig. ** (HW)*

- ***De legende van Kynan*** *(Reculé/Sala, Lombard). Dit album biedt een fraaie visie op de ondergang van de Keltische godsdienst ten tijde van Koning Arthur. Helaas maakt het daarbij een overdreven dramatische en plechtstatige indruk. ** (HW)*

- ***Oorlogskronieken 1*** *en* ***Oorlogskronieken 2 : In Birma*** *(Pratt, Loempia). De wegen van een stripuitgeverij zijn ondoorgrondelijk. Neem uitgeverij Loempia. Zij neemt de moeite om de prachtige, melancholische oorlogskronieken van Hugo Pratt (her) uit te brengen. Blijkt deel 2 een kleiner formaat te hebben dan deel 1! Gelukkig vergoeden de verhalen van Pratt, die zijn gebaseerd op de aantekeningen van de Amerikaanse oorlogscorrespondent Ernie Pike, veel van deze ergernis. **** (RS)*

- ***Pilgor*** *(Corben/Revelstroke, Sherpa). Fantasystrip met een knipoog van de maker van Den. Met in de hoofdrollen Pilgor, zijn maagdelijke bruid Smegmella, aartsvijand Shpook, Ytgna en Ammora. Het album bevat een herdruk van een lang verhaal en een aantal tekeningen van Corben. *** (RS)*

- ***De Rode Ridder 1: Het gebroken zwaard*** *(Studio Vandersteen, Standaard). Herdruk. Acceptabel begin van wat inmiddels tot een forse reeks is uitgegroeid. Vanwege voorpublikatie in kranten veel cliffhangers, waardoor het verhaal niet inzakt. Toch zijn tekeningen en verhaal niet echt briljant te noemen. ** (MN)*

- ***De Rode Ridder 2: De gouden sporen*** *(Biddeloo, Standaard). Herdruk. In alle opzichten zwakker dan het eerste deel. Hier en daar een mislukte poging tot humor. Toch heeft deze serie zijn publiek weten te vinden, al snap ik niet waarin de charme van deze strip schuilt. * (MN)*

- ***Space Gordon 1: De zeven gevaren van Corvus*** *(Duchâteau/Giordan, Lefrancq). Het verhaal bestaat uit blote vrouwen, behaarde cyclopen, een wrede plaatselijke tiran, prehistorische monsters en een held die al het onrecht bestrijdt. Déjà vu. * (HW)*

- ***Spiegelland 2: Wraak*** *(Carré/Michaud, Dargaud). Poltergeistachtige horror waarbij een echtpaar door een hele stam van Freddy's in hun nachtmerries opgejaagd wordt. Droom en werkelijkheid lopen door elkaar, ook bij de lezer die zijn ogen nauwelijks open kan houden bij zoveel ongeïnspireerde ouwe koek. ** (TB)*

- ***Tandori 1: Het ontwaken van de blauwe olifant*** *(Ridel/Arleston, Lombard). Komische vondsten en boeiende hoofdpersonen maken dat dit nog een hele aardige serie kan worden. Misschien is het 't gebrek aan routine bij de makers dat dit album het karakter van een onaf uitprobeersel geeft. ** (HW)*

- ***De vrienden van Saltiel 2: De persmuskiet*** *(Davodeau, Dargaud). Mager verhaal over een stel vrienden op vakantie waarbij er één verwoede pogingen doet een bekende filmster te fotograferen. Desondanks sfeervol ingekleurd en goed gedocumenteerde decors. ** (MN)*

Rectificatie

Na een protestbrief van de vertaler –**Pieter van Oudheusden**– bleek dat recensent **Jos Beekman** te ver is gegaan door de vertaler te betrekken in zijn negatieve oordeel over het album *De waters van Dodemaan 5* van uitgeverij Glénat in Stripschrift, jaargang 26, nummer 2. De excuses van Beekman zijn ondertussen bij Van Oudheusden aangekomen.

De redactie

Geen familie

In het Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam is de tentoonstelling *De Woelige Wereld van Jan Sanders* te bezoeken. De tentoonstelling, die tot en met 31 augustus loopt, geeft een overzicht van het gehele nautische werk van deze humoristische tekenaar. In dit werk staan vooral de belevenissen van de bemanning van een oud zeeschip centraal. Deze humoristische platen van **Jan Sanders** zijn zeer bekend geworden omdat ze – opgenomen in kalenders – op menig toilet terug te vinden zijn.

Speciaal ter gelegenheid van deze expositie verschijnt een gelijknamig album met een keuze van 45 tekeningen uit het maritieme werk van Sanders. *De woelige wereld van Jan Sanders* is aan de kassa van het Nederlands Scheepvaartmuseum te koop voor *f*24,95 (± Bfr.500). Het boek kan ook telefonisch of schriftelijk besteld worden bij mevrouw T. Verwey.

Nederlands Scheepvaartmuseum Amsterdam, Kattenburgerplein 1, 1018 KK Amsterdam. Telefoon 020 - 5232222. Openingstijden: dinsdag tot en met zaterdag: 10-17 uur; zon- en feestdagen 12-17 uur. Vanaf 14 juni ook op maandag open.

RS

Stripfestijn in Dordrecht

Op zondag 27 juni zal op het Schefferplein in Dordrecht een stripfestijn plaatsvinden. Verschillende tekenaars, uitgevers, fanclubs en speciaalzaken zullen daar aanwezig zijn om nieuwe uitgaven en specials te presenteren. Verder is er een ruilbeurs en wordt er een look-a-likecontest gehouden. Ook zal het nieuwe beeldje van *Jopo de Pojo* aan **Joost Swarte** overhandigd worden. Zelfs de muzikale omlijsting van het festijn wordt verzorgd door een aantal tekenaars. De toegang is gratis.

De nabijgelegen stripwinkel Sjors zal op die dag een drietal speciale uitgaven in beperkte oplagen presenteren:

- Het vijfde kleine *Sjors*-boekje met 94 gags van **Carol Voges** die tussen 1957 en 1959 in het weekblad Sjors gepubliceerd werden maar nog nooit eerder in boekvorm uitgegeven zijn. Oplage 350 exemplaren.
- Een luxe album met korte verhalen van **Rob van Zanten** waarvan enkelen al eerder gepubliceerd werden in het maandblad Wordt Vervolgd. Oplage 100 exemplaren en aan twee zijden bedrukt.
- Een zeefdruk van *Sjors en Sjimmie*, getekend door **Frans Piët**.

Daarnaast komt Griffioen Grafiek met een serie zeefdrukken van onder anderen **Peter Pontiac**, **Martin Lodewijk**, **Hanco Kolk** en **Peter de Wit**.

TB

Overleden: Charles Degotte

Met verslagenheid hebben collega's en stripfans het overlijden op 20 april 1993 vernomen van **Charles Degotte**. Geboren in Verviers, woonde hij reeds lange tijd in Brussel. Hij werd amper 59 jaar en genoot sinds kort van een brugpensioen (VUT). Degotte die in een vroeger leven als decorateur werkte bij Inno te Brussel, ruilde die baan toen hij bij Dupuis aan de slag kon op de layout-afdeling. Hier werkte hij als graficus aan Spirou en Robbedoes. Tijdens deze twintigjarige carrière, startte hij *Flagada* op en de nu meer bekende reeks *De Brozems*. Daarvan verschijnt na de

zomervakantie nog één titel: *Mono-Motor*. Het was bekend dat Degotte manisch-depressief was, maar toch kwam zijn 'afscheid' vrij hard aan. De uitvaart vond plaats met een erehaag van een dertigtal motorrijders en naaste vrienden.

JW

EPPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 441882

OOM WIM
oude en nieuwe strips
curiosa
originelen
zeefdrukken
REESTRAAT 24 AMSTERDAM
020 - 622 04 02

SNOEK strips
1E VAN SWINDENSTR. 545
TEL. 020 - 6684764 A'DAM
IMPORT
COMICS
POPPETJES
SPELDJES
BEELDEN
POSTERS
PRENTEN
ZEEFDRUKKEN
RESERVEREN
OOK MOGELIJK

Pardoes

Het zal je maar gebeuren.
Je zit al dagen te wachten op pagina's tekst van je scenarist en je belt naar de redactie met de vraag waar ze blijven. Vervolgens krijg je te horen dat je ze niet krijgt, omdat je ze gestopt zijn met je strip! Dit overkwam tekenaar **Fred de Heij** die samen met **Patty Klein** de strip *Marloes* voor het tijdschrift Taptoe maakt.
Maakte dus ... Zijn opvolger wordt hoogstwaarschijnlijk **Fred Julsing**. Julsing keert daardoor weer bij zijn oude werkgever terug. Hij creëerde voor Malmberg in het verleden menige strip. De bekendste daarvan zijn: *Robinson*, *De schat van het landje*, *Wittes Dagboek* en zijn Sprookjesbewerkingen.

MN

De Belgitude van Hergé

Tot en met 23 juni is in het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal de tentoonstelling *De Belgitude van Hergé* te zien. De betrokkenheid van **Hergé** met België loopt door zijn hele oeuvre, vaak openlijk, soms verborgen. Deze tentoonstelling laat zien welke typisch Belgische kenmerken terug te vinden zijn in het werk van Hergé. Hierbij kan het gaan om steden, gebouwen, landschappen, interieurs en andere onderwerpen die karakteristiek zijn voor België. De bezoeker komt ook voorbeelden tegen van de typisch Belgische humor van Hergé.
Behalve fragmenten uit het werk van Hergé is in de tentoonstelling ook ruimte vrijgemaakt voor een fotografische impressie van België door **Christian Berthold**. *De Belgitude van Hergé* is opgezet ter nagedachtenis aan het feit dat Hergé tien jaar geleden overleden is.
Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20 Brussel. Telefoon (+32)(0)2-2191980.

RS

Bertus Aafjes

De onlangs op 78-jarige leeftijd overleden dichter/schrijver **Bertus Aafjes** is een van de grote namen uit onze naoorlogse literatuur. Hij verwierf grote bekendheid met zijn, in de oorlog geschreven, gedicht *Een voetreis naar Rome*, dat in 1946 werd gepubliceerd. Aafjes legde zich naast dichten vooral toe op het maken van culturele reportages. Hij kon dankzij zijn toegankelijke stijl rekenen op een grote lezerskring.
Ook is Aafjes zijdelings betrokken geweest bij de stripwereld. Hij verzorgde de teksten voor twee strips die door **Eppo Doeve** werden getekend, namelijk *Mannetje Bagatel* (De Volkskrant, 1947) en *Kleine Isar, de vierde koning* (Elseviers Weekblad, 1962). Verder werkte Aafjes veelvuldig samen met illustrator en kinderboekenschrijver **Piet Worm**. Deze samenwerking leverde weliswaar geen strips op, maar wel drie boeken die gezien vorm en inhoud tot de beeldverhalen gerekend kunnen worden. Tot dit drietal behoren: *Peter-kerseneter* (1943), *Vrolijke Vaderlandse Geschiedenis* (1948) en *Vogelvis* (1948).

RS

Stripfresco

In Brussel is opnieuw een muurschildering onthuld die door een striptekenaar is gemaakt. Dit keer gaat het om een afbeelding van *Victor Sackville*, de hoofdpersoon uit de gelijknamige strip van **Carin** (tekeningen) en **Borile & Rivière** (tekst). Dit tafereel staat op de gevel van het pand op de kruising van de Lombardstraat en de Kolenmarktstraat.
In Brussel zijn meer strip-muurschilderingen terug te vinden die horen bij het speciaal opgezette Stripparcours. Behalve een schildering van de hand van **Frank** zijn er ook muren te bewonderen met werk van onder anderen **Schuiten** en **Roba**.

RS

Parkeerproblematiek

De Fietsersbond is een landelijke campagne gestart onder de naam *Elke kilometer telt: Grote opruiming!*. Een geparkeerde auto neemt twaalf keer zoveel ruimte in beslag als een geparkeerde fiets. Vanaf april worden daarom op vijftig lokaties in Nederland autoparkeerplaatsen vrijgemaakt voor de plaatsing van luxe fietsenrekken. De actie loopt door tot eind mei. Met deze actie wil de Fietsersbond instanties (gemeenten, bedrijven, instellingen enzovoort) aan-

sporen een beter fietsparkeerbeleid te voeren. De aandacht gaat vooral uit naar lokaties in de omgeving van winkels, onderwijsinstellingen, bedrijven en openbaar-vervoerhaltes.
Theo van den Boogaard heeft speciaal voor deze campagne vier affiches getekend met als thema's: parkeren bij scholen, bedrijven, openbaar vervoer en winkels. Op deze affiches staan steeds twee situaties afgebeeld. In de ene situatie is er parkeergelegenheid voor de auto; in de andere is een fietsenrek geplaatst en blijft ruimte over voor andere zaken als een

STRIPWINKEL
TISTJEN DOP

Patersstraat 120
2300 Turnhout (B)
Tel.: 014-428829

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078-142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht)

STRIPWINKEL
de Galliër

Beekstraat 58
3800 St. Truiden (B)
Tel. 011-671739

Ook verkoop van
originele pagina's

bankje, een boom, een wip en meer veiligheid.

Deze full-colour affiches (59 bij 42 centimeter) van Theo van den Boogaard zijn verkrijgbaar bij de Fietsersbond. Ze kosten per stuk *f*8 / Bfr.160 en per set van vier *f*19,50 / Bfr.390 (inclusief verzendkosten). Bestellen kan door overmaking op giro 30255 ten name van Fietsersbond, Woerden, onder vermelding van 'grote opruiming' + gewenst thema, of 'grote opruiming' + set van vier. Meer informatie: 03480-23119. RS

Het B-Gevaar

Stel, je gaat in Brussel een stripwinkel beginnen.

Dan richt je je natuurlijk op de Franse taal (80% van de Brusselaren is tegenwoordig namelijk Franstalig). Zo ging het de afgelopen jaren in Brussel altijd. Stripwinkels zat in Brussel, maar de boeken die ze hebben zijn grotendeels in een taal die ik niet spreek of lees.

Vandaar dat de opening van een Nederlandstalige stripwinkel in hartje Brussel (en dan ook ècht in hartje Brussel) interessant is. De winkel heet *Het B-Gevaar* en is genoemd naar het tweede *Nero*-album. Het was dan ook geen wonder dat de feestelijke opening helemaal in het teken stond van **Marc Sleen** (zoals bijna alles in België dit jaar, met als hoogtepunt Turnhout in december). De zeventigjarige jongeman kwam uiteraard zelf langs om de show te stelen. Met in zijn gevolg zijn even oude vriend **Dirk Stallaert** (37), die hem sinds enige tijd helpt bij de uitwerking van de Nero-verhalen. Heel voorzichtig denkt Marc Sleen zelfs al een beetje aan pensioen. Dirk

mag Nero overnemen als hij dat wil en kan dat ook (van dat laatste is Sleen in elk geval overtuigd). Overigens blijft Marc Sleen wel betrokken bij Nero; hij schrijft de verhalen en blijft ook tekenen, maar alles een tandje lager (alhoewel, misschien ontdekken ze binnenkort wel dat ze – als ze met z'n tweeën gaan tekenen – tweemaal zoveel verhalen kunnen maken).

Het assortiment van stripwinkel *Het B-Gevaar* bevat in elk geval alle Nero-verhalen, maar ook alle Pieten Fluwijn en Bollekes en vele andere Sleen-strips. Ook de rest van het gebodene overtuigt me van het feit dat het een leuke winkel is. Uiteraard ontbreekt ook het modeverschijnsel 'galerie' niet. Voor deze gelegenheid hing de galerie vol met Nero-kunst: de invloed van Marc Sleen op zijn kunstbroeders.

Een rondje Brussel kan voortaan ook *Het B-Gevaar* omvatten. Loop even mee: eerst naar het Belgisch Centrum van het Beeldverhaal; door de Sint Hubertus-galerij; door de Beenhouwersstraat (daar ergens eten); door de Greepstraat (op nummer 15 loert *Het B-Gevaar*); door naar de Grote Markt (daar iets drinken op een terrasje) om te eindigen bij de Kuifjeprullariawinkel. De hele tour is in tien minuten te lopen, maar de vele bezienswaardigheden zullen anders beslissen.

WN

Kijk uit naar het volgende nummer van STRIPSCHRIFT met daarin onder andere de volgende onderwerpen:

een vraaggesprek met
Barry Windsor Smith

inzicht in
Het Duck-universum

het gefluister van
Lorenzo Mattotti

Kortrijk

Elk jaar wordt tijdens het stripfestival in Kortrijk *De Grote Prijs van de stad Kortrijk* uitgereikt.

De prijs is bestemd voor de auteurs van het beste stripverhaal en bedraagt Bfr.50000 (± *f*2500). De albums die dit jaar in aanmerking komen, moeten in het Nederlands verschenen zijn tussen 1 april 1992 en 31 maart 1993; tevens moeten de auteurs afkomstig zijn uit Europa.

Flitsen

Verzamelaars kunnen we melden dat Walthéry, **tekenaar van** *Natasja*, **een pin heeft ontworpen waarop een vrachtwagen staat afgebeeld. De pin kost Bfr.250 / *f*12,50 inclusief porto. De opbrengst gaat naar een veldhospitaal in Tesang, Bosnië. Wil je zo'n pin, dan kun je contact opnemen met Marcel Brose via telefoonnummer (+32)(0)41-223523 of (+32)(0)41-751734. Naar verluidt zijn er nog zo'n 500 te koop. ★ En dan is er nog Noir Dessin, Rue des Artisans 22, Grivignée. Zij brengen** *De Ouwe Blauwe* **van** Walthéry **uit op groot formaat, in zwart/wit. Daarnaast zijn er nooit eerder uitgegeven tekeningen opgenomen in het boek en kan je reeds kennismaken met de eerste tien pagina's (in schets) van deel twee. Om het geheel compleet te maken is er een bijlage waarin je een identiteitskaart van de duif aantreft en een pin. Wie er vlug bij is, krijgt daar nog een aantal gadgets bovenop, zoals het hemd van de oude Juul. Van dit boekwerk zijn slechts 500 exemplaren bestemd voor de verkoop. ★ Dezelfde uitgever bereidt ook een boek voor als hommage aan** Eric Thomas**. Diverse tekenaars zullen eraan meewerken. Te denken valt onder andere aan** Tibet, Geerts, Denayer **en** Wasterlain**. Om in de gaten te houden. ★ Ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de** *Urbanus*-**strip was er een groot feest georganiseerd. Tijdens het feest werd ook 40 jaar** Willy Linthout **gevierd en alsof het niet genoeg was, bleek ook uitgeverij Loempia tien jaar te bestaan. Door de geserveerde champagne en frieten werd het feest pas ècht compleet. Wij waren erbij. Meer hierover in het volgende nummer. ★** *Fina* **start een wedstrijdspel in al haar benzinestations. Door een vakje weg te krabben op een deelnameformulier kan je een stripverhaal winnen. Je moet dan nog wel een vraag goed beantwoorden die in de sfeer van het beeldverhaal ligt. In totaal zijn er 400.000 strips te winnen. Pechvogels worden getroost door stickers met striphelden erop. Gedurende heel de actie zullen de benzinestations in stripstijl worden 'aangekleed'. De actie loopt tot eind juli en er zijn vijftien titels voorradig waaronder** *Suske en Wiske*, *Rik Ringers*, *Michel Vaillant*, *Bob Morane*, *Thorgal*, *Dommel*, *Victor Sackville*, *Nino* **en** *Julie, Kloartje en Cécile*. **Lombard vaart er wel bij. ★ Dupuis start in juni een nieuwe promo-actie: bij aanschaf van drie** *Vrije Vlucht*-**albums biedt de winkelier je een exclusieve portfolio aan met twintig verschillende portretten. Het betreft opgeblazen plaatjes uit de reeks. ★ BD Charleroi en Lombard hebben een retrospectieve tentoonstelling rond** Peyo **samengesteld, die voor het eerst te bewonderen viel tijdens de Brusselse Foire du Live. Het betreft een reeks originele platen van** *Johan en Pierewiet*, *Poesie*, *De Smurfen* **en** *Steven Sterk*. **verder zijn er 24 originelen verzameld rond het thema 'Magie en Mysterie' in Peyo's strips. Verder waren er veel merchandisingprodukten in vitrinekasten te bewonderen. Ook de illegale produkten kregen een plaatsje. Vooral deze werden door Peyo actief verzameld en hij liet nooit na ze plichtsgetrouw onder de aandacht te brengen van zijn advocaat. Naar verluidt zal de expositie ook nog te zien zijn tijdens de stripdagen op 26, 27 en 28 november te Charleroi, België. ★** Franquin **is van een trap gevallen en werd tijdens die val voorzien van een hersenschudding, een gebroken neus en enkele gekneusde ribben. Beterschap toegewenst * Tot de volgende keer!**

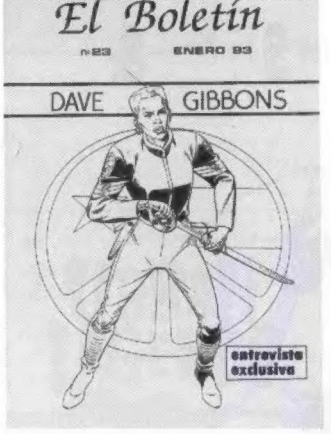

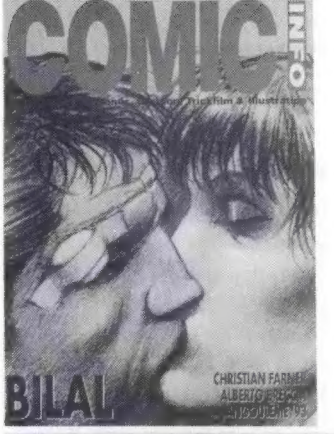

De nominaties zijn: *De eerste reis* (**Baudoin**), *De kleine Robbe 3* (**Tome & Janry**), *Adios Palomita* (**Lamy** en **Vatine**), *Brüsel* (**Schuiten**), *Lova 1* (**Servais**), *Brieven uit de bar* (**Stassen** en **Lapière**) en *Dodelijke spelletjes* (**Tardi**).

De winnaars zullen wij in een volgend nummer bekendmaken.

AvO

Arboris

Uitgeverij Arboris heeft, om met een sterker en kwalitatief beter fonds op de markt te kunnen opereren, besloten om achter een aantal series een punt te zetten. Het gaat hierbij om onder meer *Captain Rogers* (**Cavazzano** en **Corteggiani**), *Vlinder* (**Philippe Sternis**), *Schooltijd* (**Tito**) en *Smith en Wesson* (**Tranchand** en **Corteggiani**). Ook de al langer lopende reeks *Stripromans* is stopgezet. Arboris heeft zich voorgenomen de albums niet te dumpen.

RS

Stapeltje secundair

Bild & Bubbla 1993/1.

Naast actualiteiten en albumrecensies deze keer veel aandacht voor onder anderen **Annie Goetzinger** en **Kyle Baker**.

Info: Kimmersbo pl 1590, SE-437 93 Lindome, Zweden.

El Boletín 23.

In dit nummer onder andere een interessant interview met **Dave Gibbons**, aandacht voor tekenaar **Juan Garcia Iranzo** en een artikel over de Spaanse strip *Goliath*. (EdG)

Info: Apartado de Correos 30272, 08080 Barcelona, Spanje.

Comic Forum 59.

Een zeer gevarieerd nummer met deze keer weinig aandacht voor tekenaars van naam en faam. Uit het gedeeltelijk in full colour gedrukte binnenwerk zou men af kunnen leiden dat het vreselijk goed gaat met het blad.

Info: Singerstrasse 11a, 1010 Wien, Oostenrijk.

COMIC Info 1993/1.

Een groot artikel over **Enki Bilal**, veel aandacht voor debutant **Chrigel Farner** en het eerste deel uit een reeks artikelen over montage in films en strips vullen een belangrijk deel van dit nummer. Verder – naast actualiteiten en boekbesprekingen – ook het interview met **Alberto Breccia** dat wij reeds plaatsten in Stripschrift, jaargang 24, nummer 10.

Info: Holzäckerstrasse 32, 8551 Wimmelbach, BRD.

Comic News 8.

Een krant met louter nieuwtjes en korte albumrecensies. Niets meer en niets minder.

Info: Wormser Strasse 74, 6700 Ludwigshafen, BRD.

The Comics Journal 157.

Het nummer opent met veertien pagina's aandacht voor **Harvey Kurtzman** naar aanleiding van zijn overlijden. Diverse collega-auteurs komen aan het woord over de man en zijn werk. Verder onder meer een artikel over censuur in Mexico en een vraaggesprek met **Bill Griffith**. Achterin enkele pagina's uit het schetsboek van **Kyle Baker**.

Info: 7563 Lake City Way N.E., Seattle, WA 98115 U.S.A.

Holland Animation Nieuwsbrief 1993/1.

En daar is hij dan: de eerste nieuwsbrief, zoals aangekondigd in het laatste nummer van Holland Animation Bulletin. Naast alle nieuwtjes op animatiegebied ook een interview met **Paul Driessen** naar aanleiding van zijn meest recente film *The Water People*.

Info: Gedempte Voldersgracht 20, 2011 WD Haarlem.

Illustrator 1993/1.

Behalve dat er in dit nummer weer twaalf tekenaars uitgebreid voor het voetlicht worden gebracht, wordt er onder andere ook aandacht besteed aan het verdwijnen van het blad Punch en aan de specifieke eisen die worden gesteld en vaardigheden die worden verwacht als het gaat om het tekenen voor de televisie.

Info: Postbus 249, 6000 AE Weert.

Sarjainfo 78.

Behalve de albumrecensies valt er in dit nummer weinig te zien(!) over strips, want aandacht voor de animatiefilm overheerst.

Info: P.L. 927, 00101 Helsinki, Finland.

ZozoLala 68.

Deze keer wordt het nummer gedragen door een interview met **David Lloyd**, de maker van onder andere *V for Vendetta*. Verder het eerste deel uit een reeks van vier artikelen van **Pascal Lefèvre** over de striphistorie. Deze keer de préhistorie: het stripverhaal tot 1930.

Info: St. Antonielaan 13, 6821 GA Arnhem.

AvO

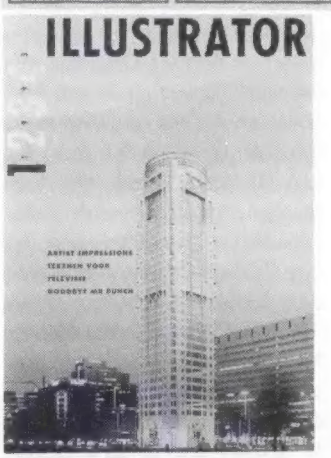

Batman

In Nederland is het 's zomers steevast komkommertijd op de stripmarkt. Terwijl de uitgevers hier het wat rustiger aan doen, werken hun Amerikaanse collega's als paarden, want de zomer is in de VS hèt seizoen om nieuwe projecten te lanceren. Wie niet meedoet, telt niet mee en ligt eruit.
De grootste troef die DC in handen heeft is Batman en we kunnen dan ook eindelijk de langverwachte Batman/Grendel-cross-over door *Matt Wagner* tegemoet zien. Na jaren gesoebat tussen Wagner en de nieuwe eigenaar van Comico (voor wie Wagner ooit Grendel creëerde) komt het er eindelijk van. Het tweedelige verhaal kost $4.95 per deel. Tevens verschijnt in dezelfde periode het laatste dubbeldikke deel van de tiendelige serie Grendel: War Child (bij uitgeverij Dark Horse). Ook geheel van de hand van Wagner. Jammer dat de reguliere tekenaar, *Patrick McEown*, vanaf de zijlijn moet toekijken.
Terug naar Batman. Als je weet dat sommige bijfiguren uit de serie bijzonder populair zijn, zou je een boon zijn om dat niet uit te buiten, toch? Zo kreeg bij Marvel X-man Wolverine zijn eigen serie (zeer tegen de zin in van schrijver *Chris Claremont*) en krijgt Batmans Catwoman een eigen reeks. Schrijver is *Jo Duffy* en tekenaar is nieuwkomer *Jim Balent*. Onlangs was hij gasttekenaar in Detective Comics 660 en daarvoor heeft hij weleens Vampirella getekend. Bij DC verwacht men veel van dit talent, dus zijn ook bij de lezers de verwachtingen hoog gespannen. Een andere dame uit Batman, The Huntress, krijgt ook een eigen miniserie. *Mike Netzer* wordt genoemd als mogelijke tekenaar. Het best bewaarde geheim tot nu toe blijft het antwoord op de vraag of Robin een soloserie krijgt.

Ultraverse

Malibu's Ultraverse ziet het daglicht en de eerste drie borelingen zijn Hardcase, Prime en The Strangers. Daar blijft het niet bij, want er staan nog tien andere broertjes of zusjes gepland. Het wordt dus een flinke familie. De auteurs die er bij betrokken zijn zijn capabel, maar er zitten geen èchte uitschieters bij. Hardcase wordt geschreven door *James Hudnall* en getekend door *James Calahan*, Prime is door *Gerard Jones*, *Len Strazewski* en *Norm Breyfogle* (die kennen we natuurlijk van Batman) gemaakt en The Strangers door *Steve Englehart*

Catwoman door Jim Balent

en *Rick Hoberg*. Wondermans *Jeff Johnson* werkt aan Solitaire. Veel jong, nieuw talent zal de andere titels bemannen. Onder de mensen die de Ultraverse-cards zullen gaan tekenen treffen we de illustere *Howard Chaykin*, *Joe Jusko*, *Kelley Jones*, *P. Craig Russell* en *Kyle Baker* aan. Aangezien Malibu een multimediabedrijf is, wordt tegelijkertijd aan videogames en live-action-films gewerkt. Bij de Prime-videogame, die gemaakt wordt voor het Super Nintendo Entertainment Systeem, maakt men gebruik van een nieuwe techniek waarvan men verwacht dat het de mensen versteld zal doen staan.
Met MTV-regisseur *Darren Doane* wordt aan een filmafdeling gewerkt die pilots zal gaan maken. Er bestaat al een Hardcase-trailer van zo'n drie minuten met acteur *Gary Daniels*. Ook is er een video gemaakt van de Ultraverse Convention, met de auteurs die de hele grap bedachten. Deze zal in de VS (waarom ook niet hier?) in stripspeciaalzaken worden vertoond. Succes verzekerd? Je kan niet ontkennen dat ze het slim aanpakken. Tegenwoordig is de televisie hèt medium om een glansrijke carrière te starten. Zodra mensen je snuit kennen van de televisie gaat de wereld voor je open. Wil je je memoires kwijt? Geen probleem. Je uitspattingen op het canvas aan de man brengen? De kopers staan voor je in de rij. Een serie die eerst op de televisie is geweest en succesvol is gebleken, maakt een veel grotere kans om het daarna als strip te maken dan iets gloednieuws dat zonder uitgebreide reclame en andere marketingtechnieken op de markt wordt gebracht. Dat hebben ze goed door bij Malibu. En dan staan straks natuurlijk de speelgoedfabrikanten te trappelen om het Ultraverse-speelgoed in licentie te mogen uitbrengen.

Comics Greatest Worlds

Dark Horse doet het zonder games en trailers. Ook hebben ze geen arsenaal schrijvers onder leiding van sf-auteur *Larry Niven* (die het Ultraverse ontwierp). Comics Greatest Worlds is gewoon door Dark Horse zelf bedacht en uitgewerkt. Het team – bestaande uit *Mike Richardson*, *Randy Stradley*, *Barbara Kesel*, *Jerry Prosser* en *Chris Warner* – bedacht vier lokaties, te weten Arcadia, Golden City, Steel Harbor en The Vortex. Deze lokaties moeten als achtergrond dienen voor de avonturen van de nieuwe superhelden. Iedere lokatie heeft zijn eigen helden en die worden dan ook geïntroduceerd in zestien achtereenvolgende comics die wekelijks zullen verschijnen, 16 pagina's bevatten en slechts $1.00 per stuk kosten. De comics verschijnen in clusters van vier, met de lokatie als kapstok. De titel vermeldt de betreffende superheld die de hoofdrol speelt. Behoorlijk ingewikkeld.
Enkele namen van helden zijn: X (kennen we al), Pit Bulls (hier bijna verboden), Ghost (reeds op video), Monster (zonder Mr, anders wordt *Michael T. Gilbert* boos), Rebel (nieuw blad van de VNU), Titan (niet Teen of New), Motorhead (met umlaut en je hebt een rockband) en Vortex (ook bekend als uitgeverij). Erg origineel! Of er ook originele tekenaars bijzitten mag je zelf bepalen: *Chris Warner*, *Adam Hughes*, *Tim Hamilton*, *Jan Duursema*, *Paul Gulacy*, *James O'Barr*, *Eric Shanower*, *Paul Chadwick*, *Bob McLeod* en vele anderen. Covers van onder anderen *Frank Miller*, *Dave Dorman*, *Jerry Ordway*, *Walt Simonson*, *George Pérez*, *Matt Wagner*, *Art Adams* en *Geof Darrow*.
Na zestien weken zullen enkele titels individueel worden voortgezet. Deze serie vormt dus de 'origin' – zoals ze dat zo mooi noemen – van het Dark Horse superhelden-universum. *Chris Warner* ontwierp het merendeel van de helden. Dark Horse brengt trou-

Dark Horse Greatest Worlds: X door Chris Warner.

Prime door Norm Breyfogle.

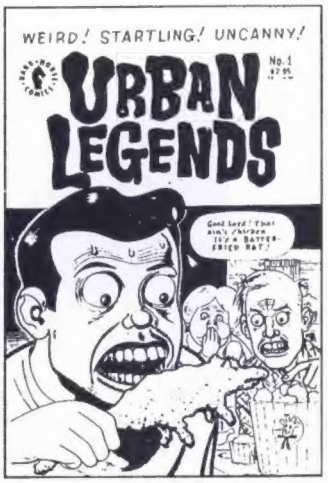

Nieuwe humoristische titel van Dark Horse.

Cover van Jerome Moore voor Topps (filmadaptatie).

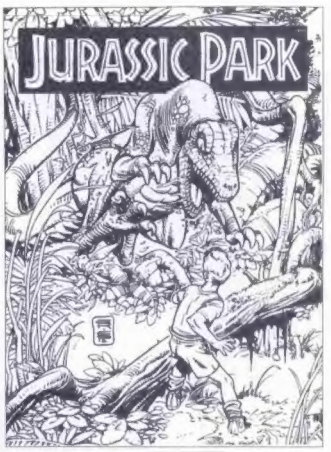

Filmadaptatie door Gil Kane & George Pérez.

wens ook nog een nieuwe humortitel op de markt: Urban Legends. U kent ze wel, die onmogelijke verhalen die de zus van de zwager van de groenteboer ooit zijn overkomen. Hier in Nederland onder andere verzameld door *Ethel Portnoy* in Een broodje aap. Medewerkers aan dit blad zijn onder anderen *Peter Bagge*, *Mitch O'Connell*, *Dan Clowes*, *Mike Allred*, *Terry LeBan*, *Bernie Mireault*, *Evan Dorkin* en *Arthur Adams*. $2.95 per deel.

Filmadaptaties

Stripveteraan *Gil Kane* maakt samen met *George Pérez* op tekst van *Walt Simonson* een vierdelige bewerking van *Steven Spielbergs* Jurassic Parc. Kane tekent, Pérez inkt. Daarnaast is Kane voor DC bezig met een nieuwe strip genaamd The Killing Machine. Kane staat bekend als een dynamische verteller. Als inkter (hij inkt met viltstiften), wil hij nogal eens een slordig afgewerkte pagina afleveren. Gekoppeld aan George Pérez, die absoluut niet vloeiend tekent en zeer doorwerkt inkt, kan dat een aardige combinatie opleveren. Topps, $2.95 per deel.

Pérez' volgende project is Sachs & Violens, dat in Epics Heavy Hitters-lijn zal gaan verschijnen. J.J. Sachs is een fotomodel in een 'urban vigilante-type storyline with a kinky twist' zoals hij het zelf omschrijft. Schrijver *Peter David* is teleurgesteld dat Pérez zo'n fatsoensrakker is, hij had namelijk graag gezien dat Pérez zich meer zou gaan uitleven in het uitbeelden van J.J. Sachs' fotoreportages als naaktmodel.

Tekenaar *Jerome Moore* geniet weinig bekendheid. Maar dat is niet terecht. Hij maakt al jaren covers voor DC (onder andere Star Trek) en tekende jaren geleden backup-story's van onder andere Black Canary, en daarin bewees hij dat hij een aardig deuntje kan tekenen. Voor Topps maakt hij een driedelige versie van Last Action Hero, met *Arnold Schwarzenegger* in de hoofdrol op tekst van *Stefan Petrucha* en inkt van *John Nyberg*. $2.95 per deel.

Nu we het toch over film hebben. Image' spuit elf, *Rob Liefeld*, heeft een contract gesloten met *Steven Spielbergs* Amblin Entertainment voor een film, Doom's IV geheten. Rob verzorgt het verhaal, produceert en doet misschien de storyboards. Hoe is het mogelijk? Momenteel verschijnt Doom's IV als strip bij Image, geschreven door Liefeld en getekend door zijn persoonlijke imitator *Mark Pacella*.

T-Day

Hoe diep kun je vallen. Eens werd hij als een God op handen gedragen en nu moet hij alles uit de kast halen om nog opgemerkt te worden. Over wie heb ik het? Over *Neal Adams*. De man wiens carrière de hoogste toppen kende die er maar te bereiken waren in Comicworld en die nu krampachtige pogingen doet om uit de goot te kruipen. Begrijp me wel, de man verdient een aardig centje in de reclame, maar zijn stripuitgeverij komt maar niet van de grond. Als nieuwe stunt om zijn naam weer onder de aandacht te brengen van het grote publiek schrijft en tekent hij voor uitgeverij Now Comics het tweedelige Mr.T. and the T-Force. Aargh! Dè Mr.T. van The A-Team, de immer populaire televisieserie voor de jeugd. Veel handelaren en distributeurs in de VS vinden het prachtig; met deze comic immers zal een immens grote groep nieuwe lezers naar de winkels worden gelokt. Aangetrokken door het jeugdidool die zijn succes heeft opgebouwd door hard werken, eerlijkheid en zuiver leven. Amen. 17 juni, als de strip wordt geacht te verschijnen, is uitgeroepen tot T-Day.

Cross-overs

Cross-overs zijn in. The Hulk tegen Spiderman of The Fantastic Four versus The X-men, dolle pret. Toen vond men de cross-over uit met figuren van een andere uitgeverij en zo ontstonden Batman/Judge Dredd of Predator vs. Magnus. Deze maand is er naast de Batman/Grendel-cross-over ook de Valiant/Image-cross-over Deathmate. En dat houdt in, dat maar liefst zes nummers lang verschillende helden van deze twee uitgeverijen het tegen elkaar op zullen nemen. De hele zomer door dus, met medewerking van *Bob Layton*, *Jim Lee*, *Rob Liefeld*, *Joe Quesada*, *Marc Silvestri*, *Barry Windsor Smith* en vele anderen. $2.95 per deel. Ze noemen het zelf 'the biggest cross-over event in the history of comics'. Marvel en DC hebben het nakijken. Een andere 'Big cross-over event' is de Continuity team-up tussen Valeria She-Bat en Spawn van *Todd McFarlane*. De plannen zijn als volgt: *Neal Adams* en *Todd McFarlane* tekenen beiden een gedeelte, vervolgens inkt Neal Todds potloodschetsen en inkt Todd het potloodwerk van Neal. Leuk, hè? Adams kan niet zeggen dat zijn collega's niet meewerken aan zijn come-back. Ook al zal hij stinkend jaloers zijn op het succes van Image. Zij zijn er namelijk wèl in geslaagd zijn droom te verwezenlijken: een eigen succesvolle onafhankelijke uitgeverij.

Jim Shooter

Deze zomer keert ook *Jim Shooter* terug aan het stripfirmament. Als grap kondigde hij aan dat hij weer voor DC zou gaan werken. Maar DC stond dan voor Defiant Comics. Haha, wat een lolbroek die Jim. En wat helemaal om te lachen is, is het introductienummer van zijn nieuwe strip Plasm. Dat zogenaamde nulnummer verschijnt in de vorm van trading cards. In plaats van het opsturen van stomme onhandige bonnetjes om aan zo'n voor verzamelaars begerenswaardig collectors item te komen, moet je nu 117 cards verzamelen die tezamen een verhaal vormen dat je dan in een speciaal verzamelalbum kunt opbergen. Nou ja, zeg! Een idioot idee dat zeker navolging zal vinden. De kids mogen Jim op hun blote knietjes danken. Niet dan?

Jim Shooters *Plasm*-trading cards: twee uitstekende redenen om aan te schaffen.

ALBUMS VAN FORMAAT

DARGAUD Collectie HORIZON

Een **NIEUWE COLLECTIE** stripalbums van **DARGAUD**, gedrukt op **GLANZEND** papier en in **GROOT** formaat, gemaakt door een **NIEUWE GENERATIE** jonge, enthousiaste **TEKENAARS** en **SCENARISTEN**, waarin in korte tijd **VIER DELEN** zijn verschenen: Collectie **HORIZON**.

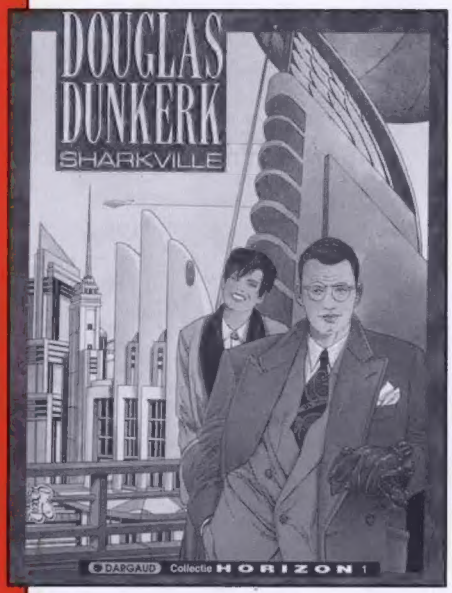

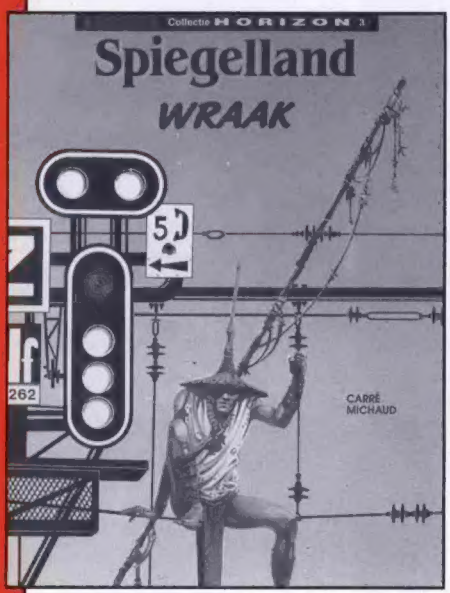

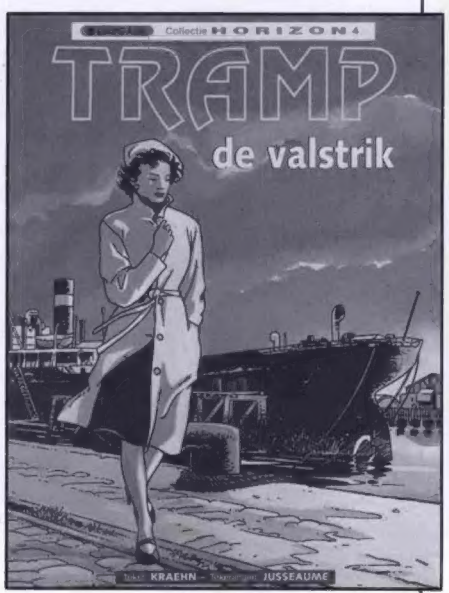

PER DEEL 9.95

Inmiddels zijn bij de stripspeciaalzaken de volgende albums te koop: **1.** Douglas Dunkerk - Sharkville; **2.** Spiegelland - De Brandstichter; **3.** Spiegelland - Wraak; **4.** TRAMP - De valstrik.

De distributie van de albums van Dargaud wordt verzorgd door: betapress bv